

Realizace sexuální výchovy ve výchovně-vzdělávacím procesu základní školy

Šárka Sopková

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických studií
akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka SOPKOVÁ**
Studijní program: **B 5341 Ošetrovatelství**
Studijní obor: **Porodní asistentka**

Téma práce: **Realizace sexuální výchovy ve
výchovně-vzdělávacím procesu základní školy**

Zásady pro vypracování:

V teoretické části práce studentka shrne informace o sexuální výchově realizované v rámci výchovně-vzdělávacího procesu základní školy.

V praktické části studentka stanoví cíl a hypotézy, vytvoří podklady pro výzkumné šetření a realizuje ho.

Po realizaci výzkumného šetření získané údaje zpracuje a v závěru práce vyhodnotí, navrhne praxeologická opatření.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

TÄUBNER, V. Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství. 1. vydání. Praha: Fortuna, 1997. 46 s.

ISBN 80-7168-403-1.

AUGUSTYN, J. Sexuální výchova v rodině a ve škole. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 80 s. ISBN 80-7192-331-1.

SCHNEIDEROVÁ, S. Správné holky. 1. vydání. Praha: Mladá fronta a.s. 2004. 140 s. ISBN 80-204-1148-8.

ROGGE, J., MÄHLEROVÁ, B. Páni kluci. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, a.s., 2004. 144 s. ISBN 80-204-1134-8.

JŮVA, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2001. 120 s. ISBN 80-85931-95-8.

ŠILEROVÁ, L. Sexuální výchova. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003. 104 s. ISBN 80-247-0291-6.

ZVĚŘINA, J. Sexuologie (nejen) pro lékaře. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2003. 288 s. ISBN 80-7204-264-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Křemenová

Ústav zdravotnických studií

Datum zadání bakalářské práce:

23. února 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

1. června 2007

Ve Zlíně dne 23. února 2007

L.S.

Ing. Jitka Chudarová
pověřená děkanka

MUDr. František Grossmann, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Moje závěrečná bakalářská práce na téma Realizace sexuální výchovy ve výchovně – vzdělávacím procesu základní školy je zaměřena na zkoumání této výuky. Sexuální výchova si zaslouží daleko více pozornosti, než tomu bylo dosud.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické, kde jsou objasněny pedagogické pojmy, věkové zvláštnosti žáků a historie i atributy výuky sexuální výchovy, a praktické, v níž je vyhodnocen můj průzkum. Zkoumala jsem informovanost rodičů dětí na základní škole. Výsledky jsem porovнала s průzkumem na základních školách, kde jsem se zabývala průběhem této výuky. Získané informace jsou zpracovány v tabulkách a grafech s doplňujícími komentáři.

Klíčová slova: sexuální výchova, základní škola, vychovatel, vychovávaný, metodika

ABSTRACT

My bachelor thesis is a contribution to the theme of Realisation of Sexual Education at Primary schools.

This thesis has theoretical and practical part. In theoretical part there are explained pedagogical conceptions, differences in pupils age and history and attributes of sexual education at schools. In practical part there is an evaluation of my research. I researched what parents of children know about children's sexual education at primary schools. I compared these results with results of research at primary schools, where I visited some lessons of sexual education. Then I processed these informations into tables and graphs with supplementary commentaries.

Keywords: sexual education, primary school, pedagog, scholar, methodology

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Křemenové za trpělivost a odborné vedení mé bakalářské práce.

Děkuji všem rodičům, ředitelům škol i učitelům, za ochotu při vyplňování dotazníků.

Děkuji všem, kteří mne podporovali v mé práci.

Motto

„Non schoale sed vitae discimus.“

(„Neučíme se pro školu, ale pro život.“)

SENECA LUCIUS ANNAEUS (* 4 př.n.l. - † 65 n.l.)

OBSAH

ÚVOD	3
I TEORETICKÁ ČÁST	4
1 ÚVOD DO SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	5
1.1 CHARAKTERISTIKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	5
1.2 CÍL SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	6
1.3 OSOBNOST VYCHOVATELE	7
1.4 PROCES VÝCHOVY	8
1.5 INSTITUCE ZVANÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA	9
2 OSOBNOST VYCHOVÁVANÉHO	11
2.1 RANNÝ ŠKOLNÍ VĚK	11
2.2 STŘEDNÍ ŠKOLNÍ VĚK	13
2.3 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK, PUBESCENCE	13
2.4 PROBLEMATIKA DNEŠNÍ MLÁDEŽE	15
2.4.1 Názory dnešní mládeže vyplývající z výzkumné studie	16
3 HISTORIE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	17
3.1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V ZAHRANIČÍ	17
3.1.1 Japonsko	17
3.1.2 Spojené státy americké	17
3.1.3 Velká Británie	18
3.1.4 Francie	18
3.1.5 Itálie	19
3.1.6 Portugalsko	19
3.1.7 Norsko	19
3.1.8 Švédsko	19
3.1.9 Dánsko	20
3.1.10 Polsko	20
3.1.11 Německo	20
3.2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V ČESKÉ REPUBLICE	22
4 METODIKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	25
4.1 OBSAH SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	25
4.2 PRINCIPY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	28
4.3 METODY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	29
4.3.1 Dialogické metody	29
4.3.2 Problémové metody	30
4.3.3 Inscenační metody	31
4.3.4 Metody využívající psychodramatické techniky	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 PRŮZKUMNÁ ČÁST	34

5.1	CÍLE A PŘEDPOKLADY PRÁCE	34
5.1.1	Cíle	34
5.1.2	Předpoklad.....	34
5.2	METODY PRŮZKUMŮ PRO OVĚŘENÍ HYPOTÉZ A CÍLŮ	35
5.2.1	Dotazník pro rodiče dětí s povinnou školní docházkou.....	35
5.2.2	Dotazník pro zástupce základních škol.....	35
6	VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU.....	36
6.1	DOTAZNÍK PRO RODIČE	36
6.2	DOTAZNÍK PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	63
6.3	VYHODNOCENÍ PŘEDPOKLADŮ A CÍLŮ.....	73
	ZÁVĚR.....	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	82
	SEZNAM OBRÁZKŮ	83
	SEZNAM TABULEK.....	84
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Už od počátku věků lidského myšlení se člověk učí. Pozorováním, pokusy i předáváním si svých zkušeností z jednoho jedince na druhého. Je tedy přirozené, že nezanedbá ani tak důležitou věc, jako je sexualita. Častokrát zkušenější předávali své poznatky těm méně znalým jedincům. Významnou roli v této sexuální výchově získala rodina, která svými rysy přímo vybízela k řešení těchto intimních otázek. V dnešní době, kdy většinou pracuje jak otec, tak i matka, si začínáme uvědomovat nutnost poučení o sexualitě i ve školních zařízeních. Častokrát se totiž stává, že rodiče nemohou, nebo nedokáží odpovědět na všechny otázky dítěte, či zakročit v ten pravý čas, kdy jejich dítě balancuje mezi dětstvím a dospělostí. Nebezpečí totiž číhá z každé strany. Svět ovládla pandemie nákazy viru HIV, přibývá mladých matek, zvyšuje se počet potratů a o zneužívání mladistvých se raději ani nehovoří. Proti tomu všemu se dnes celý moderní svět brání včasnou edukací dětí, nejlépe už od narození, přes mateřské školky, po základní školy a dále.

Toto téma jsem si vybrala proto, že mne zaujala skrytá naléhavost této problematiky. Na dnešních základních školách se přece samostatný předmět Sexuální výchova nevyučuje. Poučení o této záležitosti získávají žáci skrytou, téměř nepostřehnutelnou metodou. Věřím, že jsou dnešní děti daleko lépe připraveny na sexuální život než před čtyřiceti lety. Avšak i přesto tuším jisté mezery. I dnes je pojem sexuální edukace tabu, jak v rodinách, tak i v široké veřejnosti.

Byla bych ráda, kdyby moje práce byla přínosem pro učitele a pedagogický personál i širokou veřejnost. Zodpovědnost za sexuální výchovu nenese jen stát zastoupený učiteli, ale hlavně rodiče. Dokud se oni nezačnou zajímat o průběhu této výuky, nic se nezmění. Přála bych si, abych svou prací přispěla k zvýraznění její úlohy nejenom ve školní výuce, ale i v rodinách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Je dokázáno, že se všechny známé kultury snaží podrobit sexuální chování mravním a právním normám. Kde jsou jisté sexuální motivy povoleny, mohou být jinde zakázány. Správná výchova usiluje o dosažení ideálů uznávaných v daném prostředí. Některé země se lidskou sexualitu snaží tabuizovat, jiné jsou liberální, věří v osvětu. Ať je však sexuální výchova prováděna jakýmkoliv způsobem, přesto zanechá nesmazatelné stopy na jedinci, kterého se dotýká. Záleží tedy jen na nás, jaký punc zanecháme.

Vzdělávací programy na základních školách usilují o to, aby žáci v průběhu devítileté školní docházky získali kvalitní základy moderního všeobecného vzdělání. Podle zvoleného způsobu osvěty v dnešních základních školách můžeme odvodit, zda přibude nový zodpovědný člen naší společnosti, či nikoliv. Při zavádění sexuální výchovy do škol se ozývalo mnoho hlasů hovořících o rizicích, především v nastolení předčasné sexuální aktivity. Nyní však víme, že se tyto obavy nevyplnily, je tomu právě naopak. Počet mladých matek i potratů klesá, důležitost prevence otěhotnění i sexuálně přenosných onemocnění je známá záležitost.

1.1 Charakteristika sexuální výchovy

Můžeme říci, že sexuální výchova probíhá po celý život. Už v prenatálním životě dítě cítí blízkost a lásku své matky. Do dvou let svého života si uvědomí svou tělesnost, do tří dokáže vlastním osvědčeným způsobem (hlavně podle volby oděvu) rozeznat, kdo je muž a kdo žena, srovnává jejich společné znaky. Dokonce v této době vytuší, ke kterému pohlaví vlastně patří. Především jej ovlivní způsob jednání jeho rodičů k němu samotnému, naznačují mu jeho budoucí sexuální roli. [6]

Dle mezinárodní úmluvy o právech dítěte z r. 1989 převažuje zájem dítěte nad jakoukoliv činností státu. Dítě má právo na informaci všeho druhu. Je povinností státu zajistit výchovu k plánovanému rodičovství. Z toho vyplývá nutnost sexuální výchovy. Ta však v našem státě není v rámci samostatného předmětu, k jehož negativním vlastnostem často patří nesouhlas ze strany rodičů (z náboženských či jiných důvodů).

Výchova je záměrná, cílevědomá a dlouhodobá činnost vychovatele vůči vychovávanému. Je podmíněna politikou, kulturou, ekonomikou a ideály dané společnosti. Mezi výchovou a společností je totiž pevná vazba. Společnost ovlivní výchovu a ta zase jedince společnosti.

Sexuální výchova pomáhá žákům překlenout důležitá období v jejich psychickém, sociálním i fyzickém vývoji. Vytváří předpoklady pro formování základních mezilidských vztahů, dává podněty k poznání sama sebe. Je součástí rozvíjení pozitivních lidských vztahů. Vychází z věkových a individuálních zvláštností vychovávaného (žáka), musí taktéž respektovat ideové rozdíly, jako je víra i náboženství. Stává se i nedílnou součástí mravní výchovy. Při výuce se má dbát na otevřenost, pravdivost a upřímnost. Děti se učí překonávat stud. Daná témata a úroveň jejich zpracování musí být přiměřeny k věku vychovávaných, ale i k úrovni jejich soustředění. Učitel dlouhodobě využívá spontánnost i aktivitu svých svěřenců. [1], [2], [5]

Často však slyšíme otázky typu: „Může sexuální výchova uškodit?“ Za doby totality, fašistické či komunistické, byla sexuální osvěta tabu. Slovo „homosexuál“ se na veřejnosti nesmělo vyslovit, před prostitutkami se zavíraly oči a masturbace byla „vymícena“. Otevřená sexuální výchova bojuje proti této neznalosti. [13]

1.2 Cíl sexuální výchovy

Výchova se snaží vytvořit dostatečné podmínky pro plný a mnohostranný vývoj jedince. Cílem sexuální výchovy má být získání přiměřených poznatků v oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů před manželstvím a rodičovstvím i během něj. Žáci si osvojují správné společenské a emocionální postoje k sexualitě. Dále působí na osvojení návyků nezbytných pro individuální život člověka, a pro jeho správné společenské začlenění i fungování. [1]

Kvalitní sexuální výchova neznamena jen získání informací o pohlavním styku a antikoncepci. Žáci si mají vytvořit vztah k vlastnímu tělu, tedy i k sexualitě samotné. Dříve bylo tabu hovořit o pohlavních orgánech, což mělo negativní důsledek ve vlastním sebe přijetí. Dbá se i na včasnou prevenci před sexuálním zneužíváním dětí a dospívajících. Výchova k zodpovědnému sexuálnímu chování a k otevřené komunikaci v partnerství vede k poklesu počtu nezletilých gravidních žen. Dlouhodobým úkolem se stává spojení sexuality s láskou v rámci navázání stabilních a důvěrných vztahů, vycházející ze vzájemného poznávání, úcty a zodpovědnosti. Je snaha zamezit negativní motivy jako jsou nepřiměřená zvědavost a nátlak vrstevníků. Dále jsou žáci vedeni k orientaci v nepřeberném množství informací o sexualitě, které na ně útočí ze všech možných stran. Tím vším se sexuální výchova snaží posunout začátek sexuálního života na pozdější věk

(v České republice je průměrný věk mládeže při prvním sexuálním styku 17-18 let, v celosvětovém měřítku je to 16-19 let). [1], [2], [6], [12]

1.3 Osobnost vychovatele

Vychovatelem jako takovým se stává každý člověk, který si klade za cíl společensky žádoucím způsobem vychovávat a vychovat jedince. Pedagog, lektor, učitel, rodič i kulturní pracovník cílevědomě formuje osobu svěřenou do jeho výchovy. K tomu užívá určité návyky, prostředky a metody. Má povinnost kontrolovat výsledky svého působení. Nejenom že organizuje činnosti, taktéž je hodnotí. Proto vychovatelem nemohou být média. Ty jsou jen podpůrnými prostředky. [2]

V odborné literatuře západního světa se pro vychovatele či učitele specializujícího se na sexuální výchovu užívá pojem sexuální pedagog. Na školách se tomuto tématu nemusí věnovat jen pedagog v pravém slova smyslu, může se ho ujmout i psycholog, lékař či porodní asistentka. Úspěch výchovně–vzdělávací činnosti závisí na vlastnostech vychovatele. Mezi jeho kladné pedagogické rysy musí patřit tvořivost, zásadovost, pedagogický optimismus, takt, klid, zaujetí, sebereflexe i hluboký přístup k žákům. Jeho humanitní přesvědčení má být naplněno vlastním příkladem bez rozporuplného chování. Kvalitní pedagog je dostatečně vzdělán ve všeobecných a odborných záležitostech po teoretické i praktické stránce. Samotné pedagogické vzdělání vychovatele zahrnuje komunikační, rétorizační a organizační schopnosti. [5]

Dle údajů Světové zdravotnické organizace není minimálně 1/3 všech učitelů schopna učit sexuální výchovu. Tito pedagogové zajišťují nedostatečnou osvětu. Správný vychovatel nepůsobí jen na kvalitativní či kvantitativní schopnost žáka učit se. Jeho cílem je vytvořit vhodné postoje a dovednosti. Nejvíce zkušeností s touto prací má školený pedagogický pracovník. [13]

I v České republice již existují kurzy, kde se mohou pedagogové následně vzdělávat v sexuální výchově. Jsou určeny především pro učitele občanské a rodinné výchovy, výchovné poradce, třídní učitele „náctiletých“ žáků, neboť samostatný předmět sexuální výchovy dosud nemáme. Mohou je však navštěvovat i ostatní pedagogové a vychovatelé. Jednotlivé lekce mají charakter přednášek, besed, seminářů a ukázek metodických postupů i her. Kurzy napomáhají učitelům rozšířit si a upevnit teoretické vědomosti a praktické dovednosti zaměřené na problematiku sexuální výuky a výchovy. Osvojí si objektivní,

aktuální informace v dané problematice. Získá schopnost správně a přirozeně komunikace na toto téma s dospívajícími, řešit vzniklé problémy spojené s nežádoucím sexuálním chováním. Tyto semináře jsou pod vedením odborníků. Patří mezi ně pedagogové s letitými zkušenostmi, psychologové, gynekologové a porodní asistentky. [10], [11]

1.4 Proces výchovy

Žák je vychováván jak přímo, skrze výuku během pětáctyřicetiminutových hodin, tak nepřímo, prostřednictvím výzdoby a vybavením školy. Také i příkladným chováním zaměstnanců, čehož si pedagogové ani nemusí povšimnout. Vidí v nich své vzory, ať kladné či záporné. Káže-li učitel o příkladném chování a sám se projevuje opačným, nepříznivým způsobem, silně tím ovlivní žáka, který si je vědom tohoto rozporu. [5]

Dříve tradiční model výchovy, kdy působení učitele na žáka bylo jednostranné, je nyní nahrazen moderním myšlením o spolupráci mezi těmito dvěma činiteli. Dítě - žák, se stává partnerem učitele. Učitel reaguje na potřeby svého svěřence a ten zase vysílá podněty udávající následný sled výuky. Cílem výchovně-vzdělávacího procesu je komplexní rozvoj jedince. Pedagog se striktně nezaměřuje pouze na svůj předmět. V rámci svého učiva, často dětmi nepozorovaně, podporuje i jiné důležité dovednosti, například ekologické, společenské či morální záležitosti.

Proces sexuální výchovy nemusí probíhat v objektu školy. Osvědčily se společné víkendy rodičů s dětmi a učiteli v přírodě, kde kvalitní školní sexuální výchova spolupracuje a naznačuje další možný směr sexuální výchovy v rodině samotné. Oblíbené (hlavně v USA) jsou i jednodenní či dvoudenní kurzy sexuální osvěty pro mládež (nejčastěji od 12 let). Jsou zaměřeny na primární prevenci rizikového sexuálního chování v období dospívání, například skrze program Free Teens, který na školách České republiky probíhá od r. 1997. Cílem tohoto programu je nenásilnou formou vést žáky k odkladu zahájení sexuálního života a osvojení si pravidel bezpečného sexu. [1]

Správně vedená sexuální výchova se neobejde bez kontaktu s rodiči. Před samotným zahájením výuky se má pedagog setkat s rodiči a informovat je o cílech a obsahu této výuky. Doporučuje se předvést jim školní osnovy, videoprogramy a pomůcky, se kterými děti přijdou do styku. Rodiče musí být přesvědčeni o správnosti vedení tohoto učiva. Vhodná je jejich spolupráce. [6]

1.5 Instituce zvaná základní škola

Již samotný Jan Ámos Komenský (1592 – 1670), věhlasný český teolog a pedagog, doporučoval školní docházku pro všechnu mládež, kterou členil na čtyři stupně. Do šesti let (výchova v rodině), do dvanácti let (obecná škola v rodném jazyce), do osmnácti let (latinská škola), do 24 let (akademie). Byly to nové myšlenky, které počítaly s výukou ve třídách podle stejného věku a dosaženého stupně vzdělání. [9]

Dne 6. 12. 1774 byl Marií Terezií (u moci 1740 – 1780) vyhlášen Všeobecný školní řád, který zaváděl systém veřejných škol pro všechny děti. Ve všech obcích, kde byly fary, se vybudovaly školy. Byly jednotřídní či dvoutřídní s výukou čtení, psaní, počítání, náboženství. Zavedení povinné šestileté školní docházky a vzdělání pro všechny, bylo pokrokové hlavně ve vzdělávání dívek. Do té doby se vzdělávaly jen v rodinném kruhu. Smyslem této reformy bylo ovlivnit myšlení obyvatelstva. Tuto akci měl na starost Ignác Felbinger, který měl pedagogické zkušenosti s výukou dětí ve velkých skupinách.

14. 5. 1869 vznikl zákon, který ukládal obcím povinnost zřizovat školu. Současně také prodloužil povinnou školní docházku na osm let. Počet škol a učitelů na území Čech a Moravy prudce vzrostl. [9], [21]

Máme několik druhů škol: mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola, střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Mezi školská zařízení řadíme poradenské, zájmové či jiné organizace. Všechna tato zařízení jsou pod dohledem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. To pak ve spolupráci s odborníky (v teorii i praxi) zpracovává Národní program vzdělávání, který vymezuje hlavní cíle, prostředky a obsahy vzdělávání. Ten musí být schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem Parlamentu. Vzdělávání ve škole se řídí dle školních vzdělávacích programů, jež musí mít konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání. Vytyčuje nezbytné materiální, personální, organizační a bezpečnostní podmínky. Školní vzdělávací program vydává ředitel školy či školského zařízení. [10]

Školní rok na ZŠ začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku. Člení se na dvě období, období vyučování a prázdnin. Dělí se na pololetí, učí se v pětidenním vyučovacím týdnu v denní formě výuky. Hodina výuky trvá 45 minut. Školní docházka je povinná po dobu devíti školních let, nejvyšší možnou hranicí je do ukončení 17 let.

Povinná školní docházka začíná po dosažení 6 let, pokud však nenásleduje odklad, jestliže je dítě nevyzrálé po duševní či tělesné stránce.

Základní vzdělání vede k tomu, aby si žáci osvojili strategii učení a získali si tak motivaci k celoživotnímu učení. Děti se učí tvořivě myslet, řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit si své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty i životní prostředí. Učí se k ohleduplnosti a tolerantnosti k ostatním lidem, k odlišným kulturním či duchovním hodnotám. Poznávají své schopnosti a reálné možnosti jak je uplatnit ve svém budoucím profesním uplatnění. [10]

2 OSOBNOST VYCHOVÁVANÉHO

Výchovou se člověk podrobuje po celý život. Získává nové poznatky a zkušenosti. Ve školském zřízení však spíše používáme pojem žák či student. Vstup na základní školu je podmíněn věkem, rozumovými, dorozumívacími a částečně i tělesnými vlastnostmi. Dítě navštěvuje školu po dobu devíti let. Během této docházky se mění jak po fyzické, tak i po psychické a sociální stránce. Právě základní škola má v tomto dynamickém období za úkol své žáky vhodně stimulovat ve všech rovinách. Na dnešních devítiletkách se setkáváme s několika vývojovými stádii dítěte. [6]

2.1 Ranný školní věk

Ranný školní věk je období od 6 – 7 let do 8 – 9 let. Důležitým mezníkem tohoto období je vstup do základní školy. Všechny děti narozené do 31. 8. určitého roku musí nastoupit povinnou školní docházku, odklad školní docházky je možný o 1 – 2 roky, rozhoduje o tom ředitel školy. Podmínkou je školní zralost, což je takový stupeň celkové vyspělosti, aby umožnil zvládnutí školních požadavků bez velkých problémů. Hodnotí se fyzická, kognitivní i sociální zralost.

Tělesnou zralost posuzují lékaři při šestiletých preventivních prohlídkách. Musí mít průměrnou výšku (120 – 150 cm), váhu (20 – 40 kg) a dobrý stav vnitřních orgánů. Jemná motorika má být natolik vyspělá, aby dítě dokázalo držet tužku, stříhat i lepit. Psychická zralost se zjišťuje testy školní zralosti. Například Kern – Jiráskův test je zaměřen na kresbu (neverbální projev) a popis díla či opakování vět (verbální projev). Edfeldův – reverzní test se naopak zaměřuje na postupné ubývání záměny zrcadlových znaků, tento test obsahuje 84 párů obrázků. Celkově se hodnotí kvalita poznávacích procesů, záměrné soustředění, rozlišení hlásek, abstraktní myšlení, paměť a pozornost. Dítě se musí umět soustředit na jednu činnost na 20 – 25 minut. Má pochopit změnu v jeho sociální roli, kdy se stává žákem. Podmínkou je i zvládnutí návyků sebeobsluhy a schopnost odloučit se na jistou dobu od rodičů. [18], [15]

Dítě, které není připraveno na vstup do školní docházky může mít nízké sebehodnocení i pocit méněcennosti, nezvládá učení a nastupují výchovné problémy. Vše může vyústit v neurotickou poruchu. Pociťuje emoční i kognitivní deprivace, neuroticismus (okusování nehtů, tiky, poruchy spánku, enurézy, noční děsy, kockavost, hyperaktivita).

Toto období je charakteristické pro výměnu mléčného chrupu, pomalu se ztrácí baculatost, začíná se objevovat pas a v obličejí ustupuje čelo. Kostra je dosud měkká a ohebná. Dívky jsou větší než chlapci. Zvyšuje se pohybová vytrvalost, rádi se pohybují. K fyzickým dovednostem patří schopnost dotknout se dominantní rukou přes hlavu boltce ucha. Děti tohoto věku jsou soutěživé a hravé. Pro toto bezstarostné období je charakteristická družnost, extravertnost, citová povrchnost s převládající radostnou náladou. Na prvním místě mají rodinu, na druhém kamarády, třetí místo úspěšně zastávají masmédiá. Dosud ve skupinách převládá stejnopohlavnost. Pohlavní orgány a (u dívek) prsní žlázy si zachovávají dětský vzhled a proporce. Proto nepociťují velký zájem o sexualitu. Přesto by při nástupu do první třídy děti měly dokázat pojmenovat ženské i mužské pohlavní orgány. V první třídě vytváří ezosexuální skupiny, chlapci se straní dívkám a naopak. [16], [19]

Změna denního režimu přináší novou zátěž na organismus dítěte. Získává povinnost učit se a má méně času na hry. Hra tedy ustupuje do relaxační pozice, i přesto zastává důležité místo v životě školáčka. Skrze ni si utváří zdravou osobnost, doplňuje učení, rozšiřuje slovní zásobu a plní socializační funkci. Díky školní docházce si rozvíjí jednoduchou logiku a mechanickou i logickou paměť. Akceptuje skutečnost jako danou věc. Smrt chápe jako nevratnou záležitost. Projevuje velký zájem o poznání nového. Chápe čas, učí se nápodobou i pokusem a omylem. Jejich slovní zásoba se skládá přibližně z 3500 - 5000 slov, dokáží však porozumět daleko většímu množství. Pasivní zásoba v sedmi letech činí na 18 tisíc slov. Doba soustředění je dosud docela krátká, proto nemá být vyučovací hodina jednotvárná a fádní. Prvňáček vidí ve svém učiteli velkou autoritu, vzhlíží k němu. Nepochybují o pravdomluvnosti dospělých. Většinou pociťuje velkou touhu po seberealizaci, do školy se těší. Ve škole udržuje kamarádské vztahy, vznikají skupiny se silnějšími a šikovnějšími jedinci. Začíná se srovnávat s druhými dětmi. Všimá si jejich kvalit i nedostatků. Nová přátelství nemají trvalý ráz, zato je prožívá intenzivně. Jeho velká potřeba citové vazby k rodičům a nutnost pocitu bezpečí a jistoty může být silně narušena rozpory v rodině. Své pocity dokáže maskovat. V tomto období dítě pociťuje zodpovědnost za své mladší sourozence, má je rád. [8], [17], [19]

2.2 Střední školní věk

Tento střední školní věk, nebo-li výrostkový věk, můžeme také nazvat obdobím prepuberty. Ta začíná již během ranného školního věku, je ukončena nástupem pohlavního dozrávání kolem 11 – 12 roku života, kdy nastupuje puberta. [3], [4]

V této vývojové etapě se zrychluje tempo růstu, dlouhé kosti se prodlouží o 6 – 8 cm. Celková výška se stane neúměrnou k tělesné hmotnosti dítěte. Zvyšuje se výkonnost svalů a následný nárůst fyzické síly. Dítě pociťuje tělesný neklid. Zdokonaluje se hrubá i jemná motorika, zhoršuje se koordinace pohybů. Aby nedocházelo k přetížení organismu, musí být zajištěn dostatečný odpočinek ve formě spánku trvajícího 9 – 10 hodin. Obecně platí, že slečny dospívají o dva roky dříve než chlapci. Dívčím se kolem 10 let vytvářejí prsní pupeny nebo-li telarché, začíná růst stydké ochlupení - adrenarché a podpažní ochlupení – pubarché. Dva roky po prvních změnách na vzhledu se dostaví menstruační krvácení (menarché). Chlapcům rostou varlata a šourek, rok poté se začne měnit výška hlasu a dojde k první poluci.

Kolem 10. roku se zastavuje růst mozku, již v této době má mozek velikost stejnou, jako u dospělého člověka. Dítě si zvětšuje rozsah pozornosti, zdokonaluje se rozpoznání detailů. Samotná fantazie se rozrůstá díky získávání vědomostí ve škole, při četbě či sledování televize. I nadále roste slovní zásoba. Používá složitá souvětí. Zajímá se o okolnostech svého porodu, vyhledává informace na podobná témata. Startují se abstraktní procesy a učí se zobecňovat. Zajímá se o mnoho věcí, velký čas věnuje rozličným koníčkům. Má velkou zálibu v konstruktivních hrách, jako jsou stavebnice. Při styku s kolektivem se více stydí. Chová se hlučně, dělá naschvály, začíná vzdorovat autoritám. [15], [16], [17], [20]

2.3 Starší školní věk, pubescence

Pubescence nebo-li puberta probíhá od 12 do 15 let u dívek a od 14 do 16 let věku u chlapců. Hranice je však individuální. Toto období je charakteristické dozráváním pohlavních orgánů, formování postavy, vytváření druhotných pohlavních znaků a prudkým tělesným růstem. Dívky vyrostou o 4 – 5 cm / rok, na tělesné hmotnosti přibude přibližně 4,5 kg / rok. Chlapcům přibude 5,5 cm / rok na výšku a 5 kg / rok celkové hmotnosti. Váží tedy kolem 40 – 70 kg, měří 150 – 170 cm. Nevýhodou rychlého růstu je snadná unavitelnost a neobratné pohyby. [17]

U dívek začíná puberta první menstruací. V našich zeměpisných šířkách se dostavuje nejčastěji od 10 do 12 věku. Avšak dle nejnovějších studií nastupuje menarché u každé šesté dívky ještě před dosažením osmého věku. Nejdříve je krvácení nepravidelné, nedostavuje se ve stejném intervalu. Postava se stává zaoblenější, zúží se pas, boky se rozšíří. Přibývá kadeřavé ochlupení v podpaží a stydké krajině, chloupky na nohou se prodlužují. [12], [13], [15]

Puberta u chlapců začíná vznikem ejakulátu nebo-li semena, proto začátkem tohoto období obvykle dochází k samovolným polucím. A to nejčastěji v noci při erotických snech či při přeplnění močového měchýře. Časem většinou nastupuje masturbace jako přirozený prostředek potlačení sexuálního napětí, který je pro tento věk častý. I chlapcům se mění postava. Rozšiřují se ramena, mění se proporce obličeje, zvyšuje se čelo, nos a čelist vystupují. Tělo se začíná více pokrývat ochlupením, pokrývá intimní partie, hrudník, záda i končetiny. Na horním rtu se začínají objevovat jemné vousky. Změnou na hrtanu a následně hlasivkových vazech dochází k mutaci, kdy jinoch nedokáže koordinovat kvalitu svého hlavy, který přeskakuje o oktávu výš či níž. Výslednou změnou se dostaví hluboký hlas. [7], [20]

Tyto tělesné změny mají na dospívající mládež vliv na psychiku. Jsou přecitlivělí, podráždění, vzdorovití a vztahovační, emočně nevyvážení. Objevuje se méně klidný a vydatný spánek. Snaží se poznat sami sebe, svoji jedinečnou osobnost. Postupně přebírají jak role dospělých, tak i jejich zlozvyky. Jsou citliví na kritiku své osoby. Mívají sklon k dennímu snění, což je podněcuje k tvořivé činnosti jako například psaní básní. Při ztrátě jistot a nedostatečného sebehodnocení může dojít ke vzniku depresí či poruch příjmu potravy. Nejčastěji se objevuje anorexie či bulimie a to spíše u dívek. Pubescentní mládež se neřídí podle autority, k dospělým jsou netolerantní, rebelují. Jednají zbrkle, nedomýšlejí následky. Mají nechuť ke kompromisům či zbabělosti. Odpoutávají se od vlivu rodiny, stanou se tak nezávislími po citové i psychologické stránce. Narůstají rodinné konflikty. Ve společnosti se sdružují do party, vrstevníci mají vliv na sebehodnocení jedince. Podřízené role spíše odmítají. Jsou kritičtí k ostatní. Poznávací procesy se i nadále vyvíjejí. Zkvalitňují se logické operace, vyvozuje záměry a hypotézy. Názorné myšlení přechází do abstraktního, přemýšlejí o neexistujících věcech, plánují budoucnost. Uvědomují si, že myslí. Snaží se nalézt vlastní identitu. Propadají různým ideálům. Kolem 13. věku nastupuje úmyslná a logická paměť. Koníčky jsou v tomto období vyhraněny. Zajímá se

o hudbu, četbu, slavné idoly. Dítě si vytváří vlastní postoje, staré hodnoty zpochybňuje. Jsou zvědaví, projevují zájem o sexualitu. Začínají si hledat partnera. [3], [4], [15] [17]

2.4 Problematika dnešní mládeže

Sexuologové berou pohlavní styk u dnešních náctiletých jako něco, co je přirozeným vyústěním zamilovanosti. Podle náznaků z časopisů pro mládež a obsáhlosti znalostí bychom si mylně mohly domýšlet nízkou hranici věku, kdy dochází k aktivní pohlavní činnosti. Přesto, že tomu tak není, jsou patrné snahy odborníků snížit věkovou laťku zákonu dovolujícího sexuální styk. Dvanáctileté slečny začínají řešit problém, jak říci svým starším přítelům NE. Končí doby, kdy jste i na dálku mohli bezpečně rozeznat jedenáctiletou dívenku od dvacetileté slečny. Oblékají se stejně, podléhají módě mládí. Dávno odzvonilo dobám, kdy paní učitelka trestala každou žačku, která měla, byť jen malý, náznak laku na nehtech. Kdo již na základní škole nepoužívá líčidla, není in. Ta, která si neholí nohy, nemá právo na uznání kolektivu. [13], [14]

Vliv masmédií na děti je zjevný. Novým fenoménem této doby se stává internet, který je všude kolem nás. Nalezneme ho ve škole, v knihovně, v dětském pokoji. Ano, je to zdroj informací, mnohdy kvalitních a nenahraditelných. Avšak anonymita jednotlivých jedinců uvolňuje zábrany. Na jistých stránkách se objevují fotografie ve spojitosti s pornografií, které nejsou vhodné pro mládež. Znenadání se ukazují nabídky ke koupi levných sexuálních pomůcek. Nejnebezpečnější možný způsob ohrožení je však tehdy, jakmile se z desetiletého Františka, kamaráda z netu, stane čtyřicetiletý Fanouš. Dítě v současných společenských podmínkách si potřebuje osvojit správné postoje k sexualitě, které by ho chránily před zneužíváním tohoto druhu. [21]

Nejvhodnějším prostředím pro sexuální výchovu je nesporně rodina. Kvalitní a láskyplné rodinné zázemí je cenným vychovatelem. Spojuje v sobě teoretické znalosti s praxí získanou kontaktem s rodiči. Rodiče, kteří nezapomínají, že jsou i milovanými partnery. Hroživou skutečností je to, že více než jedna třetina založených manželství se později stane dysfunkční či neúplná. [2]

2.4.1 Názory dnešní mládeže vyplývající z výzkumné studie

Roku 2005 uskutečnila Pedagogická fakulta na Univerzitě Karlově v Praze výzkumnou studii, která se zaměřovala na mládež věku 14 – 16 let. Byla provedena metodou anonymního dotazníku. Vyplňovali jej žáci 9. ročníku ZŠ a 1. ročníku SŠ.

Dle úmluvy o právech dítěte (čl. 34) má dítě právo na objektivní informace. Proto byla první část tohoto šetření zaměřena na testování znalostí žáků. Tímto se zjistilo, že nejsou žáci dostatečně informováni. Z pohlavně přenosných chorob znají převážně jen AIDS, kapavku a syfilis. Celých 9 % respondentů věří, že je před nimi ochrání hormonální antikoncepce. Otázka komplexní výchovy k ochraně reprodukčního zdraví tedy není zcela vyřešena.

Další částí výzkumné práce byly postojové otázky. Odhalily nám duši dnešních dospívajících. Odpovědi nepoukazují na přístup k sexuálnímu životu jedince, ale celého dotazovaného žactva. Průměrnou doporučenou délkou času seznamování, než pár přistoupí k aktivní sexuální stránce soužití, byly 3,2 měsíce. Se samotným sexuálním životem je nejvhodnější začít v 15 – 17 letech. Objevila se však i hranice pod 15 let! O užití antikoncepce by v 79 % měli rozhodovat oba partneři. Celých 59 % žáků si svou budoucnost představuje v manželském životě, 32 % počítá s partnerem bez manželského soužití a 10 % jedinců předpokládá, že budou žít sami nebo s rodiči. Nejvhodnější věk uzavření manželství se pro ženy zdá na 27,8 let a pro muže 29,6 let. Nejideálnějším počtem dětí v rodině jsou 1 – 2 děti. Nejvhodnější doba začátku sexuální osvěty je (dle respondentů) kolem 11,6 let. Z toho vidíme, že samotní žáci cítí potřebu být informováni dříve než v závěrečných třídách ZŠ. [13]

3 HISTORIE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Otázka sexuální výchovy v mezinárodním měřítku se dočkala svého řešení až po 2. světové válce. Touto oblastí se především zajímali lékaři. Významnou úlohu ve výzkumu tohoto odvětví sehrál A.C. Kinsey, v České republice se touto tematikou zabíral J. Hynie a žáci jeho školy.

V 70. letech 20. století byla všeobecně uznána nutnost řešit všechny otázky v souvislosti se sexuální výchovou, ke které byla přidána etická a pedagogická složka.

V 80. letech byly informace a poznatky z oblasti lidské sexuality zastíněny otázkou mezilidských vztahů. Zvýraznil se úkol výchovy k manželství a rodičovství. Sexuální část, jako například antikoncepce, nebyla plně doceněna. [14]

V dnešní době je snaha uvést oba pohledy na sexuální výchovu do rovnováhy. Jde o tzv. „komplexní trend“, který se orientuje na potřeby zastavení šíření sexuálně přenosných chorob. Zastává názor, že lidská sexualita není izolována od lidského života. Sexuální výchova musí rozvíjet sexuální zdraví a práva s ním spojená. Uvědomuje si přitom, že význam sexuality je nezávislý na bio-sociálních i demografických stavech. [6]

3.1 Sexuální výchova v zahraničí

Každá země řeší otázku sexuální výchovy vlastním způsobem, daným kulturou i tradicemi. Mezi společné znaky patří legislativní zařazení sexuální výchovy do učebních plánů a osnov škol, výuka jejích realizátorů, orientace na nižší věkové kategorie a integrace sexuální výchovy do všech vyučovacích předmětů a vzdělávacích programů a profilů.

3.1.1 Japonsko

Japonsko je i nadále spíše tradicionalistické. Od 70. let se pedagogové připravují v Asociaci pro sexuální výchovu. Na školách je sexuální osvěta v rámci jiných předmětů.

3.1.2 Spojené státy americké

V USA se sexuální výchovou nezabývá pouze škola samotná, ale i různé nadace, instituce, sdružení a celebrity, kteří si uvědomují hrozbu v šíření viru HIV, která má i nadále spíše vzrůstající tendenci. Tato osvěta je nejvíce nastíněna na rizikové skupiny dětí i mládeže. Vše koordinuje Rada pro sexuální informování a výchovu, která bere v potaz dokument

zpracovaný institucí SIECUS (Sexuality information an Education Council of The United States) zvaný Guidelines. Pro správnou přípravu vychovatelů a učitelů je rozvíjen nový vědní obor s názvem Sexuální pedagogika.

3.1.3 Velká Británie

Od r. 1986 byl obsah i styl hodin sexuální výchovy závislý na samotných ředitelích škol. Vyučující pedagogové mají povinnost konzultovat svůj metodický plán s rodiči dětí. Školský zákon z r. 2000 udává povinnost škol respektovat věkové, individuální i kulturní ohledy na žáky. Cílem sexuální edukace má být snížení počtu gravidních nezletilých dívek, který je i v dnešní době s počtem 90 tisíc/rok alarmující.

Žáci od 7 - 11 let mají povinně 20 hodin Sexuální a partnerské výchovy (v rámci besed, přednášek, letáků i videa), kterému předchází vzdělání o reprodukci živé přírody. Od 14-ti let jsou informováni o mechanismu oplodnění, pubertě, menstruaci, od 16-ti let se zabývají antikoncepcí a pohlavně přenosnými chorobami, převážně AIDS.

V dnešní době je velká snaha prosadit do osnov výuky tzv. Osobní, společenskou a zdravotní výchovu zahrnující jak sexuální, tak i rodinnou edukaci (k níž například patří partnerství, národní příslušnost, sexuální identita a orientace i osobní vývoj...). Dosud je však plně realizována pouze na jedné třetině škol, na druhé třetině se skládá z nárazové a nahodilé výuky, třetí třetina sexuální výchovu nemá. Významným novým elementem se stalo i právo rodiče odmítnout účast svých dětí na hodinách této výuky.

3.1.4 Francie

Už od r. 1977 probíhala sexuální osvěta v rámci biologie na středních školách, cílem výuky bylo usměrnit nechtěná početí skrze poznatky o oplodnění a antikoncepci. Rokem 1987 přibyla do osnov výuky prevence pohlavně přenosných chorob. Oficiálně začíná sexuální výchova u dětí kolem 11 – 12 let. Sexuální výchovu velkým dílem narušuje silný odpor veřejnosti a církve. Ministerstvo školství vydalo směrnici, ve které umožňuje ošetřovatelkám na středních školách v naléhavých případech rozdávat antikoncepční pilulky.

3.1.5 Itálie

V této zemi jsou dva různé směry. Laický, který uznává vědecko-technický přístup, a katolický, jež dbá na posilnění mravních hodnot a vědomí. Stát na sebe vzal povinnost výchovně působit na děti od tří až do osmnácti let. K tomuto účelu byl připraven zákon o sexuální výchově na školách, vznikají také populárně naučné publikace určené pro učitele, rodiče i mládež (např. Sexuální informování a výchova ve škole).

3.1.6 Portugalsko

Díky velkému vlivu katolické církve, snažící se přesunout sexuální výchovu ze škol do rodin, patří tato výuka do volitelných předmětů.

3.1.7 Norsko

Skandinávské země mají mnohaletou tradici v sexuální edukaci. V Norsku se od r. 1971 vyučoval povinný předmět pod názvem Lidská sexualita, ke kterému se od r. 1974 přidal další předmět zvaný Rodina. Oba se ještě téhož r. sloučily pod název Učit se žít společně.

3.1.8 Švédsko

Otázky ohledně sexuální výchovy se v této zemi řešily již ve 30. letech, završila je ucelená koncepce z r. 1942, plná realizace této sexuální osvěty byla provedena až po 2. světové válce ve spojitosti s přestavbou školské soustavy.

R. 1977 došlo k částečné úpravě obsahu i názvu tohoto předmětu ze Sexuální výchovy na Výchovu k sexuálním a lidským vztahům. Hlavním záměrem byla souhra, tzv. multidisciplinární přístup, na jehož vzniku se podílela kurátorka, pedagog, psycholog a gynekolog. Vytvořené učebnice obohacující výuku jsou doplněny slovníkem výrazů ze sexuální výchovy. Tento model výuky má tři části.

Nejprve dojde k vysvětlení pohlavní funkce, jehož součástí se probírá pohlavní pud, soulož, proces oplodnění, neplodnost, osobní hygiena i plánované rodičovství.

Poté se děti seznámí s preventivními způsoby před nechtěným rodičovstvím. Seznámí se s pojmy jako jsou bezpečné termíny, přerušovaná soulož, výplachy, chemické prostředky, kondomy, pesar, děložní vložka, poradenské služby a antikoncepční tablety.

Poslední a neméně důležitou částí výuky je základní poučení o tom, kdy nejlépe začít pohlavní život. Žáci se seznámí i s možnými sexuálními problémy mezi partnery.

3.1.9 Dánsko

Hodiny sexuální výchovy do osnov školní výuky jsou zařazeny již do první třídy základní školy. Pedagogové tímto způsobem využívají možnosti otevřeného rozhovoru s dětmi o základních fyziologických rozdílech mezi mužem a ženou, aniž by došlo k přebytečnému ostychu.

3.1.10 Polsko

Od 60. let jsou v Polsku pedagogové připravováni na sexuální edukaci v rámci vysokoškolského postgraduálního studia, jež zahrnuje přibližně 240 hodin, výuka trvá čtyři semestry. Tímto jsou připravováni ke komplexnímu přístupu k sexualitě v katolických zemích. Samotná sexuální výchova je na škole realizována v rámci humanistických a biologických předmětů. V rámci fyziologie se zaměřuje na problémy pohlavního života (hygiena, zralost k pohlavnímu žití, přístupy k sexuálnímu chování a k antikoncepci. V souvislosti s pohlavními odchylkami je probírán ideální typ rodiny i muže, základní výchova novorozence, role otce ve výchově, plánování potomka, zásady volby partnera a spolužití v rodině. Mezi didaktické zásahy výuky patří sublimace pohlavního instinktu usměrňující sexuální energii jiným směrem, zásada přednosti vyšších citů před pohlavním pudem, odpovědnost za sexuální život svůj i partnerův a zásada koedukace, jehož snahou je zamezení tabuizace.

3.1.11 Německo

Zde se klade výrazný důraz na výchovu k antikoncepčnímu chování (podobně jako ve Velké Británii). Orientuje se převážně na prevenci, sexuální osvěta užívá pojem *Sexualerziehung* (sexuální výchova). Od r. 1968 je doporučeno věnovat se tomuto tématu na školách. Dosud je však jen součástí blízkých předmětů. Docela nedávno, r. 1994, byl vydán Rámcový koncept sexuální osvěty, který nabádá k realizaci sexuální výchovy od 8. ročníku základní školy, skrze tzv. Projektových dnů. V rámci tohoto projektu se konají besedy a přednášky zahrnující pohlavní vývoj, partnerský vztah i antikoncepci. V každé spolkové zemi se přístupy k sexuální výchově poněkud liší.

Tabulka č. 1 – Porovnání údajů sexuální výchovy ve světovém měřítku

	Zavedení	Předmět	Cíl SV	Výuka pedagog.	Zvláštnosti
ČESKÁ REP.	1960	při jiných předmětech	komplexní přístup	semináře	Pardubický kongres
DÁNSKO	-	-	-	-	od 1. tříd ZŠ
FRANCIE	na SŠ 1977	při biologii	prev. pohlav. přenos. chor.	-	rozdáv. ant. pilulek na SŠ
GB	1986 (přednášky)	Sexuální a partnerská v.	snížit počet nezlet. matek	-	právo rodičů odmítnout sv
ITÁLIE	-	naučné publikace	-	-	Zákon o sv na školách
JAPONSKO	70. léta	při jiných předmětech	-	Asociace pro sex. vzděl.	dbá na tradice
NĚMECKO	1968	Projektové dny od 8.tř.	antikon. prevence	-	nejednotné přístupy
NORSKO	1971	Učit se žít společně	komplexní přístup	-	zanedbává antikoncepci
POLSKO	60. léta	při rodinné v.	komplexní přístup	postgraduální stud. na VŠ	-
PORTUGAL.	-	volitelný předmět	-	-	silný tlak katol. církve
ŠVÉDSKO	30. léta	Vých. k sex. a lidským vztahům	komplexní přístup	- spolupráce s odborníky	nejnižší. poč. nezlet. matek, propagace prezervativů
USA	-	-	zabránit pandemii AIDS	Sexuální ped. (nový vědní obor)	sv i skrze nadace, instit., sdruž.

3.2 Sexuální výchova v České republice

Zkušenosti ze zahraničí nás nabádají k dominantnímu postavení českých škol v sexuální výchově a její spoluprací s rodinou a mimoškolními institucemi. Dobrou praxi má včasná edukace již od mladšího školního věku. Avšak ne vše se dá aplikovat do našich podmínek. Musíme brát ohled na etnické i náboženské rozdíly dané kultury, například v názorech na antikoncepci. Lišíme se i vlastní tradicí a zkušeností. V naší zemi se sexuální výchova objevila až od r. 1989. Nemalý vliv má i aktuálnost šíření nemoci AIDS v daném regionu.

I Česká republika však patří mezi průkopníky sexuální osvěty. Roku 1921 bylo v Praze založeno první univerzitní sexuologické pracoviště na světě pod názvem Ústav pro studium pohlavnosti. Nyní se nazývá Sexuologický ústav. V roce 1935 tehdejší ředitel téhož pracoviště, profesor Hynie, založil českou sexuologickou školu. Jeho publikace *Dospíváte v muže* (z roku 1954) byla přeložena do několika světových jazyků. Roku 1960 vydalo Ministerstvo školství pokyn pro zahájení výchovy k rodičovství. Začaly být publikovány knihy týkající se sexuality, partnerství, manželství i rodičovství, ve školách se konaly různé besedy a přednášky. Autoři, sexuologové, jako například Jan Raboch, Ivo Pondělíček, Karel Nedoma, Jiří Mellan, Iva Šípová a v neposlední řadě i psychiatr Miroslav Plzák, si uvědomovali nutnost biologického, technického, morálního i citového aspektu sexuální výchovy.

Roku 1972 vychází Věstník Ministerstva školství s názvem *Zásady výchovy k rodičovství na ZDŠ*. Určoval obsah sexuální výchovy, jež dělil dle věku na tři etapy. V první etapě (6 – 10 let) se na žáky výchovně působilo v předmětech pracovní výchovy, hudební výchovy i ve čtení. Děti získaly představu o struktuře a poslání rodiny, o lidském těle i o nebezpečí napadení úchylnými lidmi. Nebyly opomenuty ani základní hygienické a stravovací návyky. Druhá část, určená pro věk 11 – 12 let, se konala spíše skrze individuální rozhovory. Žáci nabyli základní představu o příčinách změn nastolených při nástupu puberty. Třetí etapa, trvající od 13. – 15. roku života se zaměřovala na vztah mezi ženou a mužem, jejich tělesné i psychické rozdíly a správnou volbou celoživotního partnera. Všechny tyto zásady však nebyly pro správný rozvoj žáků dostatečné.

Proto v 80. letech, nejčastěji sexuologové, nabádali k doplnění informací o lidské sexualitě. V každém okresním městě vznikaly manželské poradny, odbornou pomoc nejčastěji nabízel psycholog ve spolupráci s lékaři, gynekology a porodními asistentkami. Přednášky odborníků na školách však nebyly vítány. Na osnovách výuky se nic neměnilo až

do začátku 90. let, kdy se tato otázka začala řešit. Přispěly k tomu politické změny, prosazování lidských práv a především akutní hrozba nemoci AIDS s dalšími patologickými jevy u mladistvých (abúzus drog, šikana, zvýšená agresivita, ...) vzniklo hned několik koncepcí řešící sexuální výchovu. Podle jejich přístupu je dělíme na medicínské, pedagogické a psychologické.

Medicínská koncepce se člení na tři věkové kategorie (7 – 10, 11 – 13, 14 – 16 let). Probíraná témata jsou sdělována podrobněji a pravdivěji. Nezabývá se však otázkou podání těchto informací, ať ze strany přednášejícího, tak ze strany začlenění do školních osnov. Mezi zástupci tohoto směru patří Jiří Raboch, Jaroslava Pondělíčková – Mašlová, Jiří Mellan a Antonín Brzek.

Pedagogická koncepce vychází k celoživotnímu, holistickému přístupu ke zdraví. Jejím zastáncem je například pedagog Pavel Kopřiva. Při výuce se klade důraz na spolupráci učitele a žáka. Předpokládá specifickou přípravu vyučujících, činí tedy nároky jak na čas, tak i na finanční prostředky. Na tento návrh sexuální osvěty dosud české školství není připraveno.

Psychologická koncepce od Lenky Šulové vychází z předpokladu, že by se žákům na ZŠ v rámci povinné výuky umožnila každoročně 4 dvouhodinová témata. Řeší otázky ohledně činitele výchovy, její metody a průběh. Její pozitivní účinky však taktéž převažuje velký nárok na učitele.

Od r. 1993 byl pro stále studující devátáky schválen předmět Rodinná výchova. Není pochyb o tom, že se rodinná a sexuální výchova stala součástí výchovného působení školy. Společnost si uvědomila, že podstatnou částí školního vzdělávání a výchovy je právě rodinná a sexuální výchova. Významnou podporou je každoroční pardubický kongres pořádaný Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu. Pedagogové, kteří se účastní této akce, mají možnost navzájem si sdělit zkušenosti a nové poznatky, či se přímo poradit s odborníkem.

Roku 1995 byl schválen Standart základního vzdělání. Zde je poprvé zapojena samostatná vzdělávací oblast – Zdravý životní styl. Ten je zaměřen na výchovu k podpoře a ochraně zdraví. Předmět Rodinná výchova zaujal své pevné místo ve všech akreditovaných vzdělávacích programech (Základní / Obecná / Národní škola).

Četné sociologické studie probíhající v České republice mohou vypovídat o proměnách života naší společnosti během posledních patnácti let. Můžeme posoudit změny v reprodukčním chování mužů i žen, přístup k plánování rodičovství (užití antikoncepce, plodnost, potratovost), či dokonce stabilitu rodin. Dle šetření ČSU, jehož výsledky byly zveřejněny r. 2005, se od r. 1993 do r. 2004 mnohé změnilo. Byl zaznamenán pokles plodnosti (nejníže byl r. 2001, od té doby nepatrně stoupá), zvýšil se průměrný věk novomanželů (na 28 z 23 let u ženy, na 30,5 z 25,4 let u muže).

Výrazně ubylo žen, které přistupují k umělému ukončení těhotenství (ze 70 634 na 27 574), přitom velká většina s nich jsou miniinterrupce. K tomuto nízkému číslu jistě přispívá navýšení žen, jež užívají antikoncepci. Z 210 na 1000 žen jich v r. 2004 bylo rovných 505. Tento jistě příznivý vývoj je ovlivněn informovaností o metodách plánování rodičovství a liberální legislativou. Již více než deset let jsou žáci v rámci základního vzdělání informováni v oblasti rodinné i sexuální výchovy. I pedagogové se systematicky vzdělávají. Avšak osvěta tohoto druhu není dosud dokonalá. Předmanželská sexualita, onanie či homosexualita bývá opomíjena. Proto se děti učí od přátel, z televize a časopisů, mnohdy kvantita informací překonává kvalitu. [10], [13], [14]

4 METODIKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Se sexuální výchovou na základní škole se dnes začíná už na prvním stupni, kde se žáci seznámí s obecnými aspekty rozmnožování živočichů, následně pak člověka a vzájemné porovnání živočišné i lidské sexuality. Na druhém stupni je výuka zahrnuta do přírodních věd (například přírodopis) a společenských věd (v rámci rodinné a občanské výchovy). Poměrně hodně času se sexuální osvětě věnuje v hodinách rodinné výchovy. Velká pozornost je upřena na změny v období puberty, úlohu pohlavních orgánů při pohlavním styku, způsoby antikoncepce, vývoj dítěte a porod, interrupci, pohlavní choroby apod. [10]

4.1 Obsah sexuální výchovy

Obsah výchovy není neměnné dogma. Pedagog si sám musí zvážit zařazení tématu i jeho hloubku vzhledem k žákům. Na začátku sexuální výchovy se nejprve musí zjistit stav vědomostí, dovedností, návyků a chování žáků. Každý přichází z odlišného rodinného prostředí, někdo dospívá dříve, jiný pomaleji. V některých třídách převažují chlapci, jinde zase dívky.

Sexuální výchova se zaměřuje na tři oblasti. Jednou z nich je kognitivní – poznávací dovednost. Pedagog srozumitelným způsobem připomíná staré znalosti či nové vědomosti. Další okruh se zabývá emocemi a postoji s nimi spjatými. Snaží se o správné postoje k informacím, dovednostem, nebo návykům, které jim byly podány. Poslední část (jež bývá nejvíce opomíjena) je aktivní částí sexuální výchovy. Zaměřuje se na výše zmíněné dovednosti návyky a chování. Současná sexuální osvěta je zaměřena spíše na informační složku. Základní smysl je však ve výchově k dovednostem, návykům a chování, jež mají být na podkladě získaných znalostí.

Na prvním stupni základních škol má velkou rozhodující roli třídní učitel i rodiče žáků. Děti získávají základy sexuologického slovníku, anatomie a fyziologie puberty, reprodukční a imunitní funkce, patologii sexuálního chování. Vytvoří si tak porozumění k regulaci početí, pochopí problematiku AIDS, návyky k prevenci sexuálního obtěžování. Témata poučující o onanii, sexuální životosprávě, vztazích v rodině, o lásce i přátelství jsou taktéž potřebná.

Na druhém stupni základních škol přebírají hlavní roli hlavně učitelé biologie, občanské nebo tělesné výchovy a třídní učitel. Zde si žáci rozšiřují základní informace s důrazem

na problematiku sexuálního chování, partnerských vztahů, orientací v pubertě, v rodičovství, při pohlavních nemocech, ... [1], [10]

Vzdělávací program Základní škola

Roku 1996 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vzdělávací program Základní škola. Aktualizovalo jej každý rok do roku 2006. Usiluje o dosažení kvalitních základů moderního všeobecného vzdělání. Tento program zdůrazňuje osvojení podstatných poznatků. Má poznávací i hodnotové cíle, formující žáka k dovednostním, osobnostním i mravním vlastnostem. Udává jednotlivé povinné i nepovinné předměty, učební osnovy a plány. Sexuální výchova je obsažena v rámci několika jiných předmětů.

V prvouce žáci získávají základní představy o lidských činnostech, vztazích i o nejdůležitějších podmínkách života. Pomáhá jim formovat základní vztah k vlastní osobě i jiným lidem. Učí je rozhodovat se, spoléhat na sebe i na druhé. Osvojuje si poznatky ohledně zdraví, nemoci, osobní hygieny a bezpečí. Ve 3. třídě děti probírají rodinu, příbuzenské vztahy, vztahy mezi členy rodiny, problémy (úmrtí, rozchod rodičů) a významné události (narození nového člena) v rodině. Poznávají život v přírodě, znaky života živočichů, jejich potřeby, projevy, průběh i způsob života a stavbu a funkci částí těla. V rámci tématu o člověku získávají informace o vrozených biologických rozdílech mezi lidmi (věk, pohlaví, výška, barva), o stavbě těla, jeho nejdůležitějších orgánech i základních potřebách a projevech člověka. V tematickém celku člověk a zdraví si žáci osvojují způsob sebeochrany před nakažením krví (přenosem viru HIV). Mají základy rodinné a sexuální výchovy, kdy se učí chápat biologické i sociální funkce ve světě zvířat i lidí, tělesný vzhled muže i ženy, základní odlišnosti, pojmy pro označení jednotlivých částí těla (i pohlavních orgánů). Probírá se i vznik a vývoj jedince, sexuální chování mezi lidmi (mazlení, objímání, líbání) a zásady ochrany před sexuálním zneužitím. Osvojují si asertivní chování, učí se říkat NE neznámým lidem.

V přírodovědě, navazující na učivo prvouky v 1. až 3. ročníku, získávají žáci základní vědomosti o Zemi i člověku, utváří si kladný vztah nejen ke přírodě, ale i ke svému zdraví a zdravému způsobu života.

Výchova ke zdraví je realizovaná ve 4. a 5. ročníku. Tvoří důležitou součást vzdělávání žáků na 1. stupni základní školy. Jejím cílem je orientace žáků v otázkách aktivního

zdraví, pochopení fyziologických, psychických i sociálních změn při dospívání. Učí se v rámci vlastivědy a přírodovědy. Ve 4. a 5. třídě se děti učí o zdraví, osobní hygieně a první pomoci. Získávají základy rodinné a sexuální výchovy. Učí se o funkci a vývoji rodiny, náhradní rodinné péče, vztazích mezi lidmi, etice dospívání, sexuálním chování, pohlavně přenosných chorobách, sexuálnímu zneužívání a sexualitě a násilí ve sdělovacích prostředcích. K případnému rozšíření učiva patří základní informace o antikoncepci.

Přírodopis je předmět založený na funkční integraci poznatků z biologických a z dalších přírodovědných oborů. V 8. – 9. třídě se výuka věnuje stavbě těla a funkce jednotlivých orgánů člověka. V jejím rámci se učí o vylučovací a rozmnožovací soustavě, odpovědném rodičovství a nebezpečí pohlavních chorob a AIDS. Získávají informace o lidské populaci i rovnosti lidských ras. Probírají rozmnožování organismů. V rámci této osvěty se věnují otázce fyziologie rozmnožování, genetiky, dědičnosti.

Předmět Občanská výchova směřuje k postupnému formování občanského profilu žáka. Otevírá cestu k sebepoznávání a k přijímání pozitivních hodnot. V 6. – 7. ročníku se žáci v rámci tématu života ve společnosti učí o začlenění člověka do společnosti, typech společenských vztahů a normách i zásadách. Vychovávají se k mravnosti a morálce. Zaměřuje se i na člověka a jeho dospívání, kde se věnují fázi lidského života, proměně člověka v období dospívání a zdravému životnímu stylu v tomto období. Při 8. a 9. třídě se výchova zaměřuje na citový život člověka (základní druhy citů a jejich individuálních zvláštností), rodinný život (konflikty v rodině, příčiny v rozvodovosti, význam zákona o rodině a náhradní rodičovské péči).

Rodinná výchova je předmět, který vytváří prostor pro formativní působení na dospívající žáky. Obsah témat je pro dívky i chlapce společný, až na specifické oblasti, kdy se řeší intimní hygiena či antikoncepční metody. Během docházky do 6. – 9. ročníku probírají žáci širší sociální prostředí (role ženy / muže v rodině, předčasná těhotenství, potřeby rodiny), péči o osobní hygienu (intimní, duševní, péče o pleť), sexuální výchovu (vztahy mezi lidmi, plánování rodičovství, probuzené pohlaví, nekoitální aktivity, metody antikoncepce, umělé přerušování těhotenství, nemoci přenosné pohlavním stykem, postoje k sexualitě – jako je pornografie, prostituce a promiskuita).

Základní školy se dle tohoto vzdělávacího programu řídily až do konce školního roku 2006/2007. Od nového školního roku 2007/2008 se budou školy řídit vlastním učebním plánem, který si budou sestavovat podle nabytých zkušeností jež získávaly po více než

deseti let. Jako pomůcka byl sepsán Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání. [10]

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) byl připravován Výzkumným ústavem pedagogickým Praha (VÚP) od roku 2001. Byl posuzován a srovnáván na domácí i mezinárodní úrovni, projednával se na veřejných diskusích s učiteli, řediteli škol i dalšími pedagogy. Od roku 2002 byla tvorba školních vzdělávacích programů ověřována více než dvěma tisíci učiteli a řediteli škol. Hlavním cílem této reformy je přizpůsobit jej potřebám občanů. RVP ZV je komplexní pedagogický dokument, jež ovlivňuje a usměřňuje vzdělávání na všech typech škol poskytujících základní vzdělávání. Udává klíčové kompetence a vymezuje vzdělávací obsah očekávaného učiva. Smyslem je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na dosažitelné úrovni. V letošním školním roce 2007 / 2008 bude poprvé uveden do praxe na všech školách v České republice. [10]

4.2 Principy sexuální výchovy

Abychom dosáhli kvalitní výchovy, musíme dodržovat jisté osvědčené zásady, které ji zefektňují a zkulturnují. Mezi pedagogické principy patří individuální přístup, přiměřenost k věku, spojování teorie s praxí i názornost a aktivita žáka. Do České republiky se (s ohledem na společenské, demografické a psychologické rozdíly) aplikují zkušenosti od skandinávských, švýcarských či amerických států. [5]

Mezi tyto světově uznávané principy patří spolupráce rodičů se školou. Výuka sexuální osvěty je nedílnou součástí všeobecné výchovy, vychází z vědeckých poznatků, které jsou podávány pravdivě a přiměřeně k věku. Není však nemravná, stala se přirozenou věcí. Výuka má probíhat v nerozčleněném prostředí. Až na intimní dotazy, by měly být dívky a chlapci vyučováni společně. Tím dochází k výcviku k asertivitě, etice, vzájemným vztahům a k partnerství. Dodržují se zásady aktuálnosti, latentnosti a projekce v sexuální výchově. Je velká snaha zrovnoprávnit pocity dívky i chlapce (například chlapci bývají nařčeni z toho, že jim jde převážně jen o sex). Posiluje odpovědnost za sebe i druhého, učí

k pasivní ochraně (pomocí kondomu), věrnosti, nepromiskuitnímu chování. Upozorňuje na právo dělat chyby.

Sexuální výchova se neklasifikuje, žáci mají v tomto odvětví různé úrovně vzdělání. Pro správné působení je třeba neautoritativní přístup učitele k žákům, musí si získat jejich důvěru. K výuce má docházet v místnosti s intimní atmosférou, která zajišťuje soukromí, tím přímo vyzývá k otevřenosti. Dostatek vhodné odborné literatury, videofilmů, modelů a obrazových materiálů podporuje schopnost žáků učit se. Nejvíce osvědčený je delší časový úsek výuky, ať ve dvouhodinách či při školních akcích, jako jsou lyžařské výcviky, besedy při svíčkách, projektované víkendy... Čas totiž reguluje směr výchovného cíle. Důležitý je také pozitivní přístup celého učitelského sboru k sexuální osvětě, na niž se mají (svým vlastním dílem) podílet všichni. [1], [6]

4.3 Metody sexuální výchovy

Metodika sexuální výchovy udává osvědčené postupy. Používáme je i v běžném životě, tedy i my se v tomto měřítku stáváme profesionály. Pochvaly a tresty zasahují do mravní výchovy a ke vzdělání obecně užíváme vyprávění, popisy, vysvětlování, přednášení, rozhovor, názornou ukázkou, či slovní nebo písemný projev. Pedagogové se pokoušejí o co nejbarvitější průběh výuky, neboť to, co žáci vidí, slyší, diskutují o tom a vyzkouší si to na vlastní kůži, to si pamatují, rozumí tomu, mění je to. [1], [5]

4.3.1 Dialogické metody

Mezi speciální metody patří dialogické (aktivizační) metody. Jsou postaveny na slovní interakci mezi učitelem a žákem. Postata tkví v aktivním partnerství. Žák klade otázky, učitel odpovídá, dokud se nedojde ke správnému závěru.

Pro skupinu o 3 – 5 členech se nejlépe hodí dialog v plénu. Zde klade učitel otázky, žáci mezi sebou odpovídají. Vytvoří tzv. burzu nápadů nebo-li možné řešení, ze kterého se pak hlasováním vybere to nejlepší.

Další technikou je dialog na podnětu simultárního dialogu s hostem / učitelem / psychologem. Odborný konflikt mezi nejméně dvěma činiteli je předem připravený. Žáci se přidávají na stranu jednoho z nich.

Jinou aktivizační metodou je dialog na základě písemných otázek žáků či učitele. Tato anketní akce se realizuje již před besedou tím, že žáci na předem připravené lístky napíší, co by chtěli probírat, co je zajímavá, nebo naopak trápí.

Dialog na základě referátu dětí je velmi těžkou metodou, která se spíše hodí pro vyspělejší žactvo. Učitel zde doporučí literaturu, ze které bude žák čerpat informace. Výsledný přednes nemusí být delší než 10 minut. [1]

4.3.2 Problémové metody

Dalšími vhodnými metodami výuky sexuální výchovy jsou problémové metody. Žáci se skrze ně intelektuálně a emocionálně angažují k danému tématu. Jsou prováděny ve skupině i s jednotlivci. Cílem se stává rozhodovací proces, volba žáka mezi několika alternativami. Problémem se stává zadaný úkol, skrze doplňující otázky jej žáci mohou lépe poznat. Žáci pak navrhnou návrhy řešení. Následná diskuse obsahuje ověření správnosti teorie řešení, obhajobu i případnou opravu a zobecnění.

Harvardská (rozborová) studie se zakládá na podrobně popsání situace v životě člověka, kterou zadá pedagog. Problém nemusí být zřetelně formulován, postačí kousek novinového článku, videa či komixu. Žáci (ať ve skupině, páru, sami) hledají hlavní i vedlejší problém a řešení, jež pak obhajují před oponenty.

Vhodnou metodou pro řešení mezilidských vztahů a sporů se stává řešení konfliktu. Student si vyslechne obě strany (obvykle učitele a hosta), snaží se dopátrat pravdě a nastolit správné řešení. Situace mohou být různé, například nechtěné těhotenství, rozchod partnerů, umění říci NE na sexuální nabídky a jiné.

Živá případová studie vznikla na podkladě odstranění chyb z Harvardské metody. Zde popisuje host svůj skutečný příběh, nebo případ z praxe. Je velmi autentická, tím žáky zaujme. Příkladem byl například televizní pořad Tabu. Pro tuto metodu je důležitý takt a záměr pedagoga.

Další metodou je postupné seznámení s případem. Učitel záměrně vynechává informace, studenti se na ně musí sami zeptat. Ujasní si, co je důležité, co podstatné, a co naopak nepotřebné. Vychovatel sleduje klíčové momenty postupu a zapisuje je na tabuli. Tato verze je velmi atraktivní pro žáky, je možno ji kombinovat s jinými.

Syndikátní metoda spíše patří do organizačních forem, její využití je však pro problémové metody nejvhodnější. Základem je skupinové vyučování. Každá skupina je heterogenní, má svého mluvčího a experta (například rodič, studující pedagog). Expert nebo-li poradce pouze doplňuje informace a udržuje diskusi v mezích daného tématu a času. Do samotného řešení problému nezasahuje. Výsledkem má být pozitivní vztah k sexuální výchově. [1]

4.3.3 Inscenační metody

Tyto metody vycházejí z principů problémových metod. Umožňují výcvik při tvorbě dovedností sexuálního chování. Podstatou je konflikt, který si sami děti zahrají. Učí žáky dokázat se rozhodnout, předvádí jim různé návyky v životě, za modelové situace děti přebírají odpovědnost. Každý herec dostane písemný popis své role a vztahu k ostatním. Role druhých nezná. Pedagog do průběhu hry nezasahuje. Diváci nejsou předem obeznámeni o průběhu hry, jsou rozděleni do skupin pozorovatelů, pozorují určitou stránku konfliktu. Na konci hry si vymění své názory a postřehy, později proběhne diskuse. Jistě je tedy zřejmé, že inscenace vyžaduje pečlivou přípravu.

Strukturní inscenace je řešena přesně podle zadání vychovatele, který přesně popíše role až do vyřešení konfliktu. V jednoduché strukturní inscenaci hrají jen dva hráči, v simultánní strukturní inscenaci jsou postupně do hry zapojeni další herci z řad diváků. Diváci mohou svými argumenty vstupovat hercům do dialogu, pomáhají jim řešit daný problém. Tato forma je velmi náročná na režii učitele.

Nestrukturní inscenace je jednodušší. Slouží k ilustraci problému. Hrají v ní nejvíce tři herci. Jejich role jsou pedagogem popsány jen ústně a s minimálními podrobnostmi. Řešení problému je necháno na improvizaci herců, což je do jisté míry jejich sebeprojekce. Děti takhle často předvádějí samy sebe či své rodiče. Vychovatel taktně ovlivňuje vývoj hry dle svého výchovného záměru.

Demonstrativní inscenace je realizována skrze demonstrativní skupinu. Můžou ji předvádět najmutí herci dle předem upřesněného scénáře, ukázka smí být i filmového původu. Žáci se hry neúčastní, jen ji pozorují, po ukončení o ní diskutují a navrhují úpravy. Tato metoda je vhodná pro každou věkovou skupinu. [1]

4.3.4 Metody využívající psychodramatické techniky

Jsou založeny spíše na psychologických principech sebeprojekce. Didaktická stránka je nepatrně potlačena. Jsou velmi působivé při tvorbě postojů. Ke zdárnému průběhu této metody musí mít žáci určitou emocionální a intelektovou vyspělost, dobrou slovní zásobu i zkušenosti. Je nutné nastolit důvěrnou a přátelskou atmosféru. Vhodná témata jsou z mezilidských vztahu a vnitřních konfliktů vyplývajících ze sexuálního chování. Vychovatel zadá roli, žák ji ztvární dle svých představ a postojů. Pak se přistoupí k diskusi.

Nejčastěji se využívá metody Monologu, Dvojníka i Zrcadla. Při Monologu sedí žáci v kruhu, uprostřed je dobrovolný hráč. Hovoří sám k sobě, řeší vnitřní konflikt, jež mu zadá vychovatel. Přibližně 10 – 15 minut žák přemýšlí nahlas, cokoliv ho napadne, to řekne. Odhalí tak několik postojů, do nichž se promítá charakter, zkušenosti a postoje hráče. Pak následuje diskuse ostatních diváků.

Dvojník má složitější provedení než výše zmíněný Monolog. Aktivně se na ní podílí tři hráči. Konflikt je zadán dvěma naproti sedícím hercům, za jedním z nich stojí jeho dvojník. Ten představuje vnitřní hlas, váhání, pochyby, lstivost atd. Sedící herci mluví mezi sebou, tím dávají prostor dvojníku, který nahlas zprostředkovává myšlenky vyvolaného herce. Otvírá tak své skryté myšlenky, necítí žádné zábrany, neboť je chráněn hercem. Dvojník se může během hry měnit s jiným divákem.

Zrcadlo patří mezi hry s monologem. Jeden hráč dostane emotivní předlohu, jež je náročná na rozhodování. Často má eticko-sexuální problém. Zrcadlem jsou všichni diváci. Kritizují postavu, pokládají otázky, odhalují jiné pohledy na situaci. Nejprve hráč na ostatní nereaguje, pak se pokusí zachovat podle daného odrazu „zrcadla“. Závěrečné řešení musí mít etický i pedagogický charakter. Tyto metody se hodí pro poslední ročníky studia na základní škole.

Zkušený pedagog volí vhodné metody podle nejen podle věku dětí, ale i podle jejich vlastnostech a potřebách. [1]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRŮZKUMNÁ ČÁST

V následující praktické části mé bakalářské práce vyhodnotím dva různé dotazníky. První byl určen rodičům dětí s povinnou školní docházkou, druhý byl adresován ředitelům škol.

5.1 Cíle a předpoklady práce

5.1.1 Cíle

- 1) Chci zjistit zájem rodičů o průběh sexuální výchovy na základní škole a následně porovnat rozdíly mezi rodiči dětí docházející na první či na druhý stupeň základní školy.
- 2) Chci zjistit a následně porovnat názory rodičů a zástupců základních škol na sexuální výchovu.
- 3) Chci zjistit, jaká je spolupráce základních škol a rodičů.
- 4) Chci zjistit, jakými prostředky probíhá na dnešních základních školách sexuální výchova.

5.1.2 Předpoklad

- 1) Jsem přesvědčena, že se většina rodičů o sexuální výchovu nezajímá a domnívám se, že rodičům dělá problémy hovořit se svými dětmi o sexuální výchově.
- 2) Předpokládám, že rodiče mají rozdílné názory na sexuální výchovu, myslím si, že se jim sexuální výchova jeví jako důležitá nejvíce na druhém stupni.
- 3) Myslím si, že základní školy přebraly zodpovědnost v sexuální osvětě dětí za rodiče.
- 4) Předpokládám, že školy mají dostatek vhodných prostředků ke kvalitní sexuální výchově.

5.2 Metody průzkumů pro ověření hypotéz a cílů

Abych získala potřebné informace, vytvořila jsem dva dotazníky. Jsou určeny pro rodiče a zástupce škol. Použité dotazníky jsou anonymní, skládají se z uzavřených, polouzavřených a otevřených otázek. Na některé otázky jsem záměrně nedala možnost volby typu – nevím, abych získala přesnější informace. Respondenti označili vyhovující odpovědi, případně doplnili vlastní odpověď.

Výhodou dotazníků je jejich anonymita a získání dobře vyhodnotitelných informací ve větší míře. Nevýhodou je možnost nezodpovězených, zkreslených či nepřesných odpovědí, získaných při špatně formulovaných otázkách, či z nepochopení otázky. Předvýzkum jsem neprováděla.

Pro zjednodušení a přehlednost jsou výsledky zpracovány do tabulek a grafů. Jednotlivé číselné údaje jsou uvedeny v numerickém a procentuálním vyjádření.

5.2.1 Dotazník pro rodiče dětí s povinnou školní docházkou

První výzkum je zaměřen na rodiče. Jsou za své děti zodpovědní nejen po právní stránce, ale i po stránce sociální. Skrze toto šetření jsem chtěla zjistit zájem rodičů a veřejnosti jako takové o proces sexuální výchovy na základní škole. Analýzu jsem prováděla zpravidla z hlediska věku dítěte navštěvující povinnou školní docházkou. Třídila jsem je proto na rodiče dětí prvního a druhého stupně. Celkový počet respondentů byl 100, z toho 63 žen a 37 mužů.

5.2.2 Dotazník pro zástupce základních škol

Tento výzkum je zaměřen na základní školy. Byl proveden formou elektronického dotazníku, který jsem odesílala na emailové adresy padesáti škol po celé České republice. Cílovými adresáty byli ředitelé škol. Na mou žádost kladně odpovědělo celkem šestnáct škol. Skrze toto šetření si chci ověřit přístup základních škol k sexuální výchově.

6 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Ke každé otázce jsem pro zjednodušení vytvořila adekvátní tabulku, která napomáhá ke větší orientaci ve výsledném zjištění. Některé otázky pro rodiče jsou srovnány s odpověďmi z dotazníku pro školy.

6.1 Dotazník pro rodiče

Celkový počet respondentů tohoto dotazníku bylo 100 rodičů. Dotazník se skládá z 28 otázek, přičemž prvních sedm slouží jako pomocné otázky. Ty mi dopomáhají lépe se orientovat mezi získanými informacemi. Dotazníky jsem rozdávala na školních kulturních akcích ve zlínském okrese. Před rozdáním dotazníků jsem rodiče informovala o důvodu tohoto šetření a odpověděla jsem jim na případné otázky. Rodiče jsem mohla sledovat při vyplňování dotazníků, proto mohu říci, že je vyplňovali zodpovědně a pečlivě.

Otázka č. 1: Jste žena či muž?

Tabulka č. 2 – Pohlaví respondentů

	N	%
žena	63	63
muž	37	37

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

Tabulka č. 3 – Věk respondentů

	N	%
25 - 30	26	26
31 - 36	43	43
37 - 42	13	13
43 - více	18	18

Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?*Tabulka č. 4 – Dokončené vzdělání*

	N	%
ZŠ	6	6
SO bez maturity	30	30
SŠ s maturitou	33	33
VOŠ	7	7
VŠ	24	24

Otázka č. 4: Bydlíte na vesnici či ve městě?*Tabulka č 5. - Bydliště*

	N	%
vesnice	46	46
město	54	54

Otázka č. 5: Kolik Vašich dětí navštěvuje základní školu?*Tabulka č 6. – Počet dětí*

	N	%
1 dítě	44	44
2 děti	36	36
3 děti	11	11
4 a více dětí	9	9

Otázka č. 6: Jakého pohlaví je Vaše dítě?*Tabulka č. 7 – Pohlaví dětí*

	N	%
mužské	29	29
ženské	46	46
mužské i ženské	25	25

Otázka č. 7: Zakroužkujte třídu, kterou Vaše dítě navštěvuje v letošním školním roce.

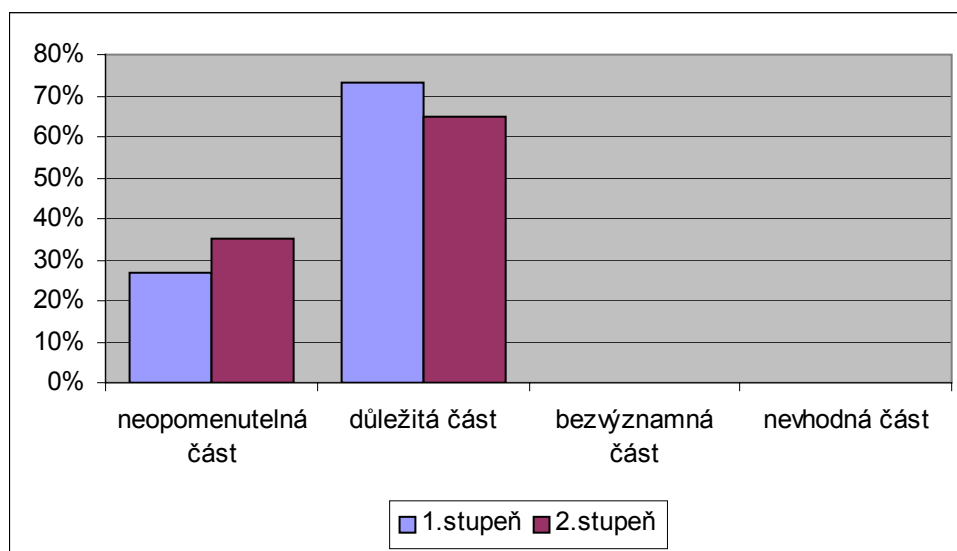
Pokud máte více dětí, které navštěvují ZŠ, označte třídu každého z nich.

Tabulka č. 8 – Školní ročníky dětí

	N	%
1. třída	19	18,1
2. třída	18	17,1
3. třída	10	9,5
4. třída	9	8,6
5. třída	12	11,4
6. třída	11	10,5
7. třída	9	8,6
8. třída	6	5,7
9. třída	11	10,5
Celkem	105	100

Otázka č. 8: Sexuální výchova na základní škole pro Vás znamená:*Tabulka č. 9 – Pozice sexuální výchovy*

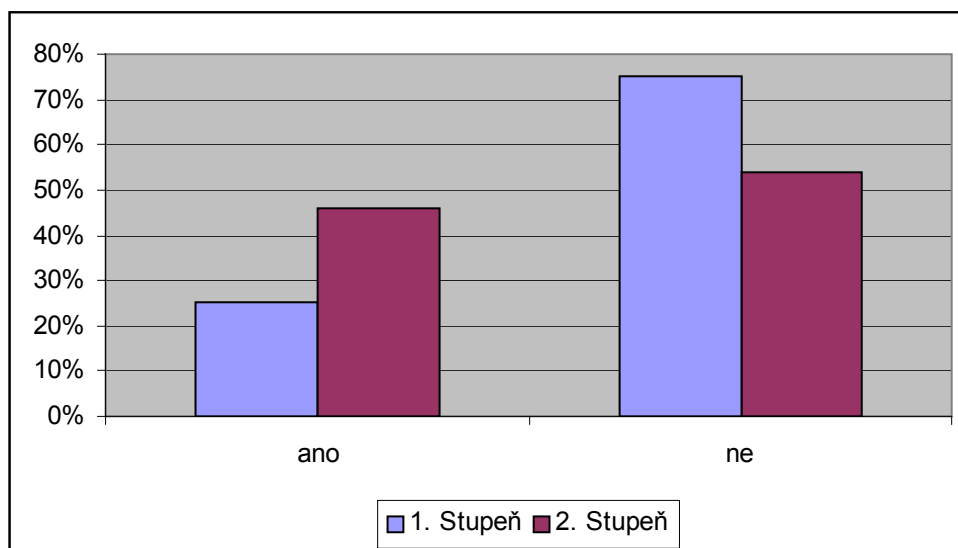
	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Nezapomenutelná část	17	27	13	35
Důležitá část	46	73	24	65
Bezvýznamná část	0	0	0	0
Nevhodná část	0	0	0	0
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 1 – Pozice sexuální výchovy

Tato otázka má zjistit, jaký názor mají rodiče dětí s povinnou školní docházkou na sexuální výchovu. Z uvedených výsledků vyplývá, že většina rodičů dětí docházejících na první stupeň (73 %) pokládá sexuální výchovu za důležitou. I rodiče dětí druhého stupně si myslí, že je tato osvěta důležitá (65 %). Možnost výběru bezvýznamné či nevhodné pozice nevyužil žádný respondent. Z toho předpokládám, že si uvědomují nezastupitelnou roli školy v sexuální výchově.

Otázka č. 9: Jste seznámen/a s průběhem sexuální výchovy na škole Vašeho dítěte?*Tabulka č. 10 – Informovanost s průběhem sexuální výchovy*

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	16	25	17	46
Ne	47	75	20	54
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 2 – Informovanost s průběhem sexuální výchovy

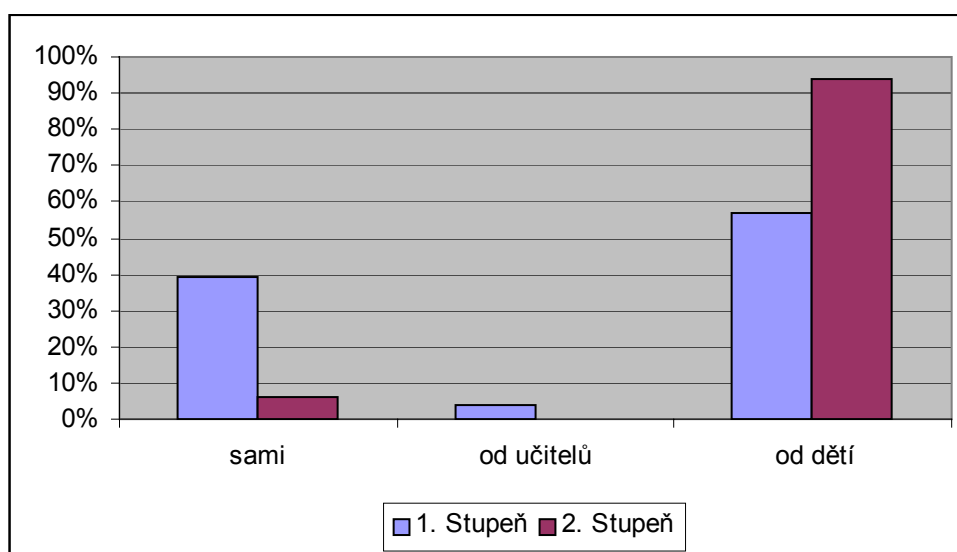
Tato otázka měla zjistit, jestli jsou rodiče se sexuální výchovou svých dětí obeznámeni. Zjistila jsem, že rodiče nemají dostatek informací. Celých 75 % je u rodičů dětí prvního stupně s negativní odpovědí. Může to být zapříčiněno nízkým věkem dětí, proto snad nemají potřebu ani učitelé, ani rodiče, hovořit o sexuální výchově. O něco lépe jsou na tom respondenti s dětmi na druhém stupni, ti označují negativní položku v 54 %.

Otázka č. 10: Pokud ano, uveďte zdroj těchto informací. Můžete označit více

odpovědí

Tabulka č. 11 – Zdroj informací

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Sami je hledají	11	39	1	6
Od učitelů	1	4	0	0
Od dětí	16	57	16	94
Celkem	28	100	17	100

Graf č. 3 – Zdroj informací

Toto šetření je v návaznosti na předchozí otázku. Zjistila jsem, že nejméně informací získávají rodiče od učitelů, 4 % u rodičů dětí na 1. stupni, 0% na 2. stupni. Naopak nejčastěji rodiče informují děti, 55 % na prvním stupni, 94 % na druhém stupni. Položku jiné si žádný respondent nevybral. Položka, ve které respondenti udávali samostatný sběr informací, je nejvíce udávána rodiči dětí na prvním stupni (39 %), zatímco rodiče s dětmi na druhém stupni ji označili jen v 6 %.

Otázka č. 11: Zakroužkujte na stupnice důležitost sexuální výchovy na prvním stupni

ZŠ, přičemž 10 má nejvyšší důležitost a 0 žádnou.

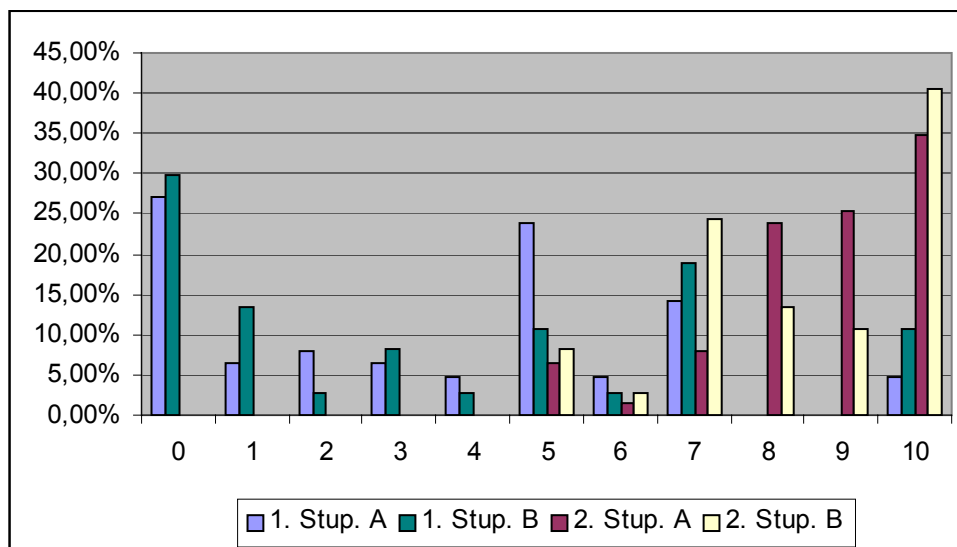
Tuto otázku jsem vyhodnocovala společně s otázkou následující. Jsou si velmi blízké a porovnání mezi nimi je pro mne důležité.

Otázka č. 12: Zakroužkujte na stupnice důležitost sexuální výchovy na druhém stupni

ZŠ, přičemž 10 má nejvyšší důležitost a 0 žádnou.

Tabulka č. 12 - Důležitost sexuální výchovy

	RŽ 1. stupně				RŽ 2. stupně			
	1. stup.		2. stup.		1. stup.		2. stup.	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nula	17	26,98	0	0	11	29,8	0	0
Jedna	4	6,35	0	0	5	13,5	0	0
Dvě	5	7,94	0	0	1	2,7	0	0
Tři	4	6,35	0	0	3	8,1	0	0
Čtyři	3	4,76	0	0	1	2,7	0	0
Pět	15	23,81	4	6,35	4	10,8	3	8,11
Šest	3	4,76	1	1,59	1	2,7	1	2,71
Sedm	9	14,29	5	7,97	7	18,9	9	24,32
Osm	0	0	15	23,81	0	0	5	13,51
Devět	0	0	16	25,40	0	0	4	10,81
Deset	3	4,76	22	34,91	4	10,8	15	40,54
Celkem	63	100	63	100	37	100	37	100

Graf č. 4 - Důležitost sexuální výchovy

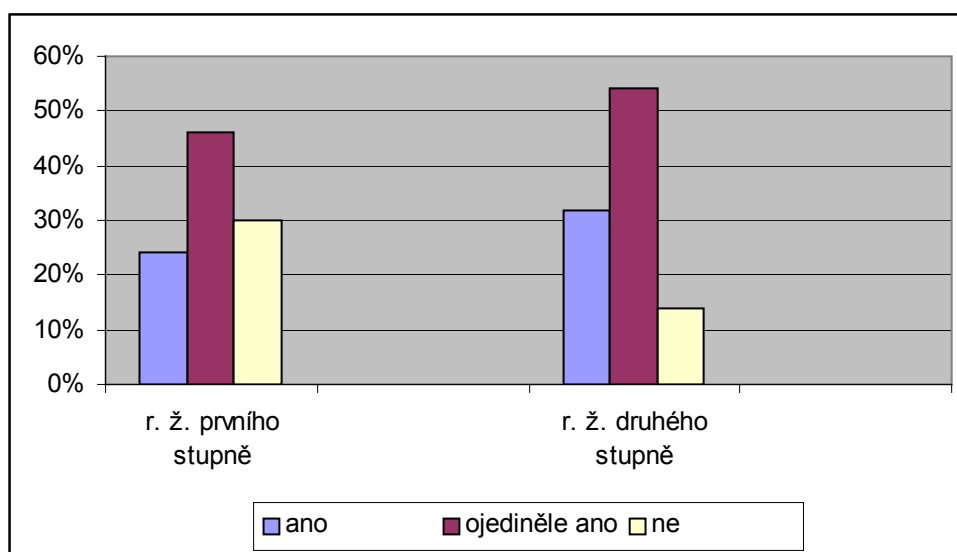
Z tabulky i grafu můžeme sledovat názory rodičů na sexuální výchovu na prvním i druhém stupni. Skupina A v grafu č. 2 znázorňuje rodiče s dětmi na prvním stupni, skupina B označuje respondenty s dětmi na druhém stupni. Vysoký počet respondentů udává na prvním stupni nulový význam sexuální výuky, rodiče s dětmi na prvním stupni 26,98 % a rodiče s dětmi na druhém stupni 29,8. Neuvědomují si, že například již ve čtvrté třídě mají některé dívky měsíčky, proto si myslím, že edukace na prvním stupni ohledně sexuality je dalece důležitější. Naopak na druhém stupni školní docházky udávají respondenti nejčastěji nejvyšší důležitost, 34,91 % u rodičů dětí prvního a 40,54 % u rodičů druhého stupně, nulový stupeň hodnoty se zde nevyskytuje. Nižší ohlasy na druhém stupni základní školy měly položky od nulové po čtvrtou. Z těchto dat vyplývá, že si jsou vědomi, nejvíce rodiče s aktuálním problémem, tedy s dětmi na druhém stupni, potřeby sexuální výchovy u starších žáků.

Otázka č. 13: Zajímáte se o průběh sexuální osvěty na ZŠ?

Tabulka č. 13 – Zájem rodičů o průběh

sexuální výchovy

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	15	24	12	32
Ojediněle ano	29	46	20	54
Ne	19	30	5	14
Celkem	63	100	37	100

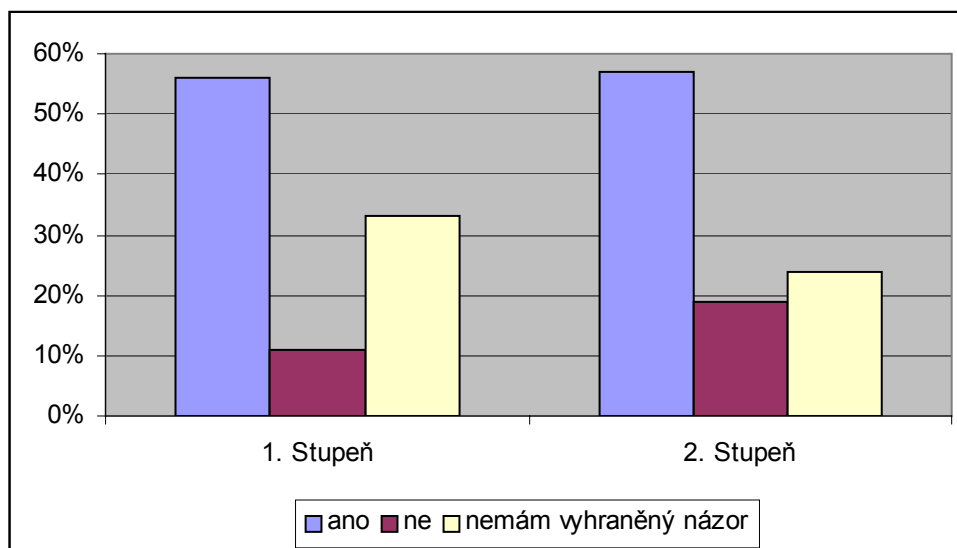

Graf č. 5 – Zájem rodičů o průběh sexuální výchovy

Tato otázka měla ukázat míru zájmu respondentů o sexuální výchovu na základní škole. Zjistila jsem, že největší zájem, celých 32 %, udávají respondenti s dětmi na druhém stupni. Jistě je to dáno věkem dětí, uvědomují si změny, kterými procházejí a následně i jejich potřeby. Vysoký počet respondentů označilo položku ojediněle ano, čímž naznačují nepatrný zájem o tuto složku školní výuky. Přesto se mi zdá zájem rodičů nedostatečný, například rodiče dětí prvního stupně udávají negativně znějící položku ve 30 %.

Otázka č. 14: Myslíte si, že by sexuální osvěta měla probíhat i mimo školní zařízení?*Tabulka č. 14 – Mimoškolní sexuální výchova*

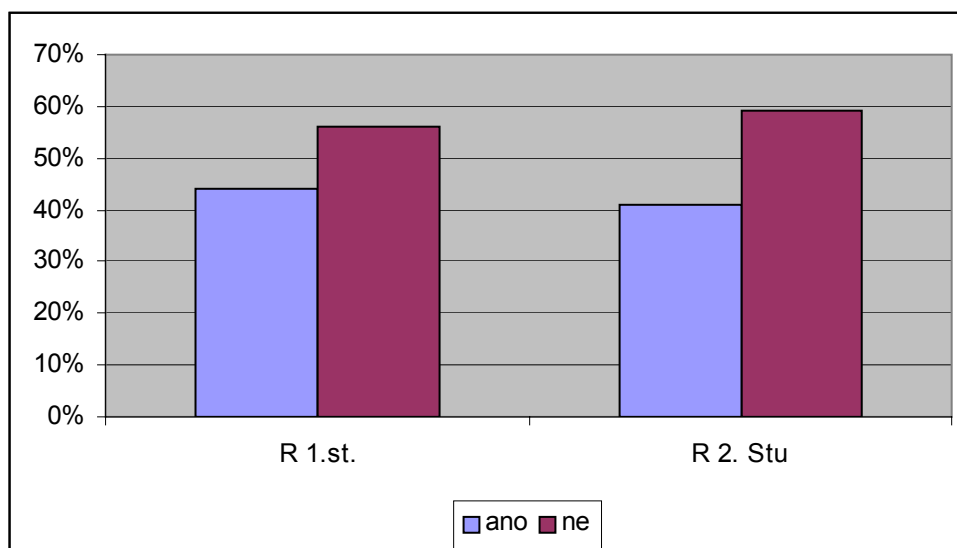
	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	35	56	21	57
Ne	7	11	7	19
Nevím	21	33	9	24
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 6 – Mimoškolní sexuální výchova

Na tuto položku odpovídala více než polovina respondentů kladně. Shodovali se rodiče dětí na prvním stupni (56 %) i na druhém stupni (57 %). Můžeme se tedy domnívat, že je česká veřejnost připravena i na různé vzdělávací akce v rámci trávení volného času. Razantnější přístup zaujmají rodiče dětí druhého stupně, kteří v 19 % označili položku s negativní odpovědí, zatímco rodiče s dětmi na prvním stupni ji označili v 11 %. Domnívám se, že je tento liberálnější postoj způsoben menší aktuálností, jak vyplývá z výše uvedeného šetření.

Otázka č. 15: Souhlasíte s volně dostupnými informacemi ohledně sexuality**v časopisech a jiných masmédiích? Doplňte, proč jste se tak rozhodli.***Tabulka č. 15 – Souhlas s volně dostupnými informacemi*

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	28	44	15	41
Ne	35	56	22	59
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 7 – Souhlas s volně dostupnými informacemi

Pozitivní odpověď na tuto otázku označilo 44 % rodičů s dětmi na prvním a 41 % respondentů s dětmi na druhém stupni. Jako odůvodnění své volby uváděli možnost dětí, číst si v soukromí, nemožnost vyhnout se tomuto druhu osvěty, velký počet informací a zisk dobrých rad i pro starší jedince. Položku s negativní odpovědí označilo 56 % respondentů s dětmi na prvním a 59 % rodičů s dětmi na druhém stupni výuky. Jako důvod této volby uváděli, že jsou tato témata neobjektivní, lživé, zkreslené, zbytečně přemrštělé, příliš dostupné. Dále uvádějí, že děti nabývají iluzi informovanosti, čtou si jen o pozitivních místo o namlouvání a očekávání. Nelíbí se jim témata, která se zabývají čistě jen sexem a pornografií.

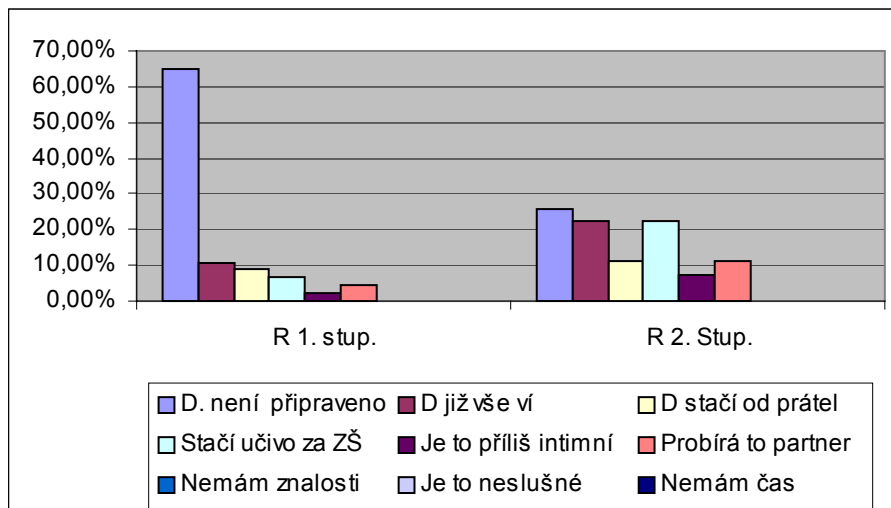
Otázka č. 16: Věnujete se doma svému dítěti ohledně sexuální výchovy?*Tabulka č. 16 – Sexuální výchova v rodině*

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	38	60	25	68
Ne	25	40	12	32
Celkem	63	100	37	100

Zde můžeme vidět, že většina respondentů, 60 % u rodičů s dětmi na prvním a 68 % na druhé stupni uvádí kladnou odpověď. Přesto poměrně vysoký počet záporných odpovědí (40 % u prvního a 32 % u druhého stupně) dokazuje důležitost sexuální výchovy na základní škole. Na tuto otázku navazuje následující otázka.

Otázka č. 17: Pokud ne, proč? Můžete označit více odpovědí.*Tabulka č. 17 – Důvod nedostatku sexuální výchovy v rodině*

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Dítě není připraveno	31	65,22	7	25,93
Dítě již vše ví	5	10,87	6	22,22
D. stačí od přátel	4	8,70	3	11,11
Stačí učivo ze ZŠ	3	6,52	6	22,22
Je to příliš intimní	1	2,17	2	7,41
Probírá to partner	2	4,35	3	11,11
Nemám znalosti	0	0	0	0
Je to neslušné	0	0	0	0
Nemám čas	0	0	0	0
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 8 – Důvod nedostatku sexuální výchovy v rodině

Tři možnosti odpovědi na tuto otázku respondenti nezaznačili. Položky nemám znalosti či čas a je to neslušné tedy měly 0 % ve všech případech. Nejčastěji rodiče uváděli první položku, která naznačuje, že dítě ještě není dostatečně připraveno na sexuální výchovu. Rodiče s dětmi na prvním stupni ji označili v 65, 22 % a rodiče dětí na druhém stupni ve 25, 93 %. Zvláště nebezpečné se mi jeví toto užití na druhém stupni. V tomto věku potřebují péči odpovídající jejich potřebám. Položku, ve které respondenti uvádějí, že jejich děti již jsou dostatečně informovány, označili 10,87 % rodičů dětí na prvním a 22,22 % rodičů na druhém stupni. Toto tvrzení, zvláště na prvním stupni, mne překvapilo, neboť se domnívám, že děti tohoto věku dosud nemají dostatek vědomostí. Položka, ve které se respondenti přiznávají, že neradi hovoří o intimních záležitostech, je u rodičů s dětmi na druhém stupni (7,41 %) vyšší než u rodičů s dětmi na prvním stupni (2, 17 %).

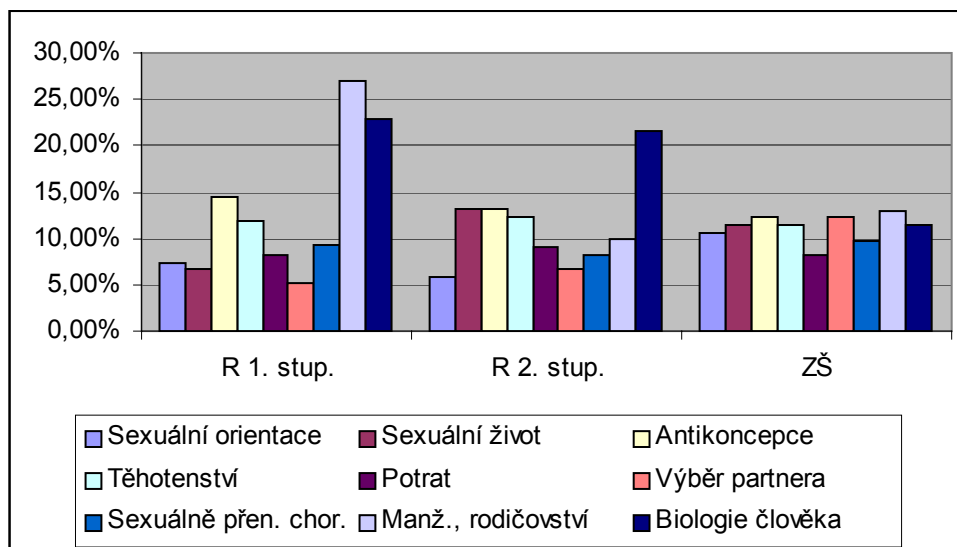
Otázka č. 18: Která témata se dle Vašeho názoru probírají během studia na ZŠ?**Můžete označit více odpovědí.**

Zhodnocení této otázky provedu společně s hodnocením otázky č. 5 z dotazníku pro ZŠ, která má velmi podobné téma. Výsledné porovnání je pro mne důležité, neboť mohu porovnat domněnky rodičů s již realizovanými tématy na základních školách. Zjistím tak, jak se názory rodičů liší s realizací sexuální výchovy. Tím mohu vyhodnotit informovanost rodičů ohledně sexuální výchovy svých dětí.

Tabulka č. 18 – Témata sexuální výchovy

	Rodiče 1. stupně		R. 2. stupně		ZŠ	
	N	%	N	%	N	%
Sexuální orientace	14	7,25	7	5,79	13	10,5
Sexuální život	13	6,74	16	13,22	14	11,4
Antikoncepce	28	14,50	16	13,22	15	12,2
Těhotenství	23	11,92	15	12,40	14	11,4
Potrat	16	8,29	11	9,09	10	8,1
Výběr partnera	10	5,18	8	6,61	15	12,2
Sexuálně přen. chor.	18	9,33	10	8,26	12	9,8
Manž., rodičovství	13,99	27	12	9,92	16	13
Biologie člověka	44	22,80	26	21,49	14	11,4
Celkem	193	100	121	100	123	100

Tuto otázku jsem při vyhodnocování v tabulce členila na tři odvětví. Prvním se stali rodiče s dětmi na prvním stupni, druhým rodiče s dětmi na druhém stupni a třetím zástupci základních škol. Respondenti mohli označit více odpovědí, tudíž jsou celková čísla vyšší než počet respondentů. Položku jiné nevyužil žádný respondent, ani z řad rodičů či škol.

Graf č. 9 – Témata sexuální výchovy

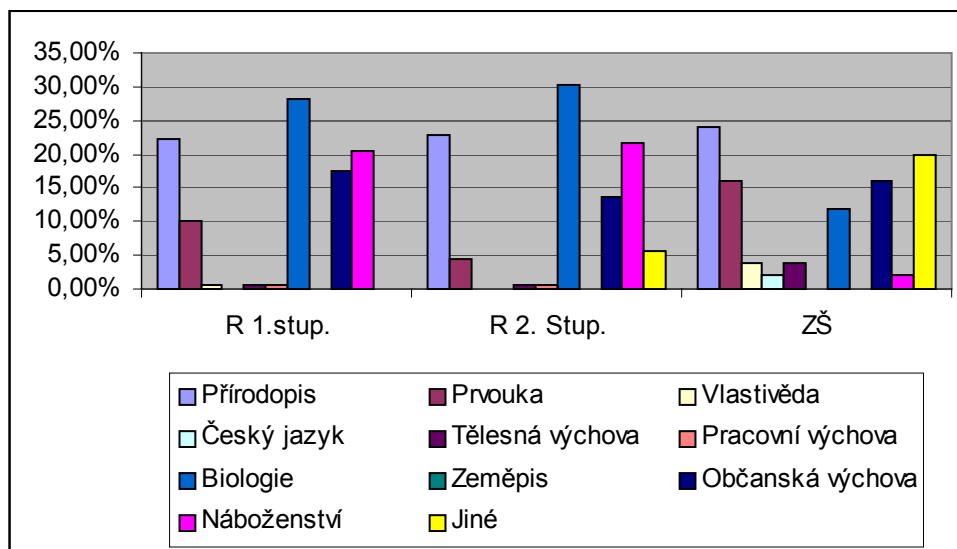
Z uvedených výsledků můžeme jasně odvodit, že základní školy uvádějí přibližně stejná procenta u všech položek. Nejméně je však označován potrat (8,1 %), je to zároveň nejnižší hodnota u této položky, rodiče ji označovali nepatrně častěji (8,29 % a 9,09 %). Velké rozdíly však nalézáme u rodičů. Zde nejčastěji označovali položku zahrnující biologii člověka a rozdílnost pohlaví, rodiče dětí na prvním stupni ji označili ve 22,80 % a rodiče s dětmi na druhém stupni 21,49 %. Příprava k manželství a rodičovství byla nejvíce označována respondenty s dětmi na prvním stupni, kde měla celých 27 %, u rodičů s dětmi na druhém stupni zaujímala již jen 9,92 %. Výběr vhodného partnera, který zástupci základních škol uváděli ve 12,2 %, u rodičů jen 5,18 % (u rodičů s dětmi na prvním stupni) a 6,61 % (u rodičů s dětmi na druhém stupni). Celkově tedy můžeme posoudit, že rodiče nejsou dostatečně informováni o učebním plánu sexuální výchovy na základní škole svého dítěte.

Otázka č. 19: Ve kterých předmětech probíhá dle Vašeho názoru sexuální osvěta?**Označte i více odpovědí.**

Tato otázka je v návaznosti na dotazník pro základní školy. Proto tuto otázku porovnávám společně s otázkou č. 6 z výše uvedeného dotazníku.

Tabulka č. 19 – Předměty zaměřeny na sexuální výchovu

	Rodiče 1. stupně		R. 2. stupně		ZŠ	
	N	%	N	%	N	%
Přírodopis	37	22,16	40	22,86	12	24
Prvouka	17	10,18	8	4,57	8	16
Vlastivěda	1	0,6	0	0	2	4
Český jazyk	0	0	0	0	1	2
Tělesná výchova	1	0,6	1	0,58	2	4
Pracovní výchova	1	0,6	1	0,58	0	0
Biologie	47	28,14	53	30,29	6	12
Zeměpis	0	0	0	0	0	0
Občanská výchova	29	17,37	24	13,71	8	16
Náboženství	34	20,35	38	21,7	1	2
Jiné	0	0	10	5,71	10	20
Celkem	167	100	175	100	50	100

Graf č. 10 – Předměty zaměřeny na sexuální výchovu

Dle tohoto šetření můžeme porovnat názory rodičů s praxí základní školy. Respondenti zastupující základní školy nejčastěji z předmětů, ve kterých se vyučuje sexuální výchova, uváděli přírodopis 24 %, na druhém místě uvedli jiné – 20 % (v 70 % uváděli rodinnou výchovu, ve 20 % výchovu ke zdraví, v 10 % domácnost). 0 % získal předmět zeměpis a pracovní výchova. Menší procenta získal jazyk český (2 %) a náboženství (2 %). Rodiče dětí na prvním stupni označili nejčastěji položku biologie (28,14 %) a přírodopis (22,16 %). Neoznačili český jazyk, zeměpis a položku jiné. Menší procento získal předmět vlastivěda (0,6 %), tělesná výchova (0,6 %) a pracovní výchova (0,6 %). U rodičů dětí na druhém stupni je nejčastěji označován taktéž předmět biologie (30,29 %) a přírodopis (22,86 %). Neoznačili předmět vlastivědu, český jazyk a zeměpis. Pod položkou jiné je ve 100 % zastoupena rodinná výchova. Celkově tedy můžu říct, že povědomí rodičů ohledně předmětech se od praxe škol neliší v předmětech přírodopisu a občanské výchovy. Biologii rodiče přikládají příliš velkou důležitost, zatímco předmět prvouku podceňují.

Otázka č. 20: Uvítal/a byste speciální předmět zabývající se pouze otázkou sexuální výchovy?

Tabulka č. 20 – Speciální předmět sexuální výchovy

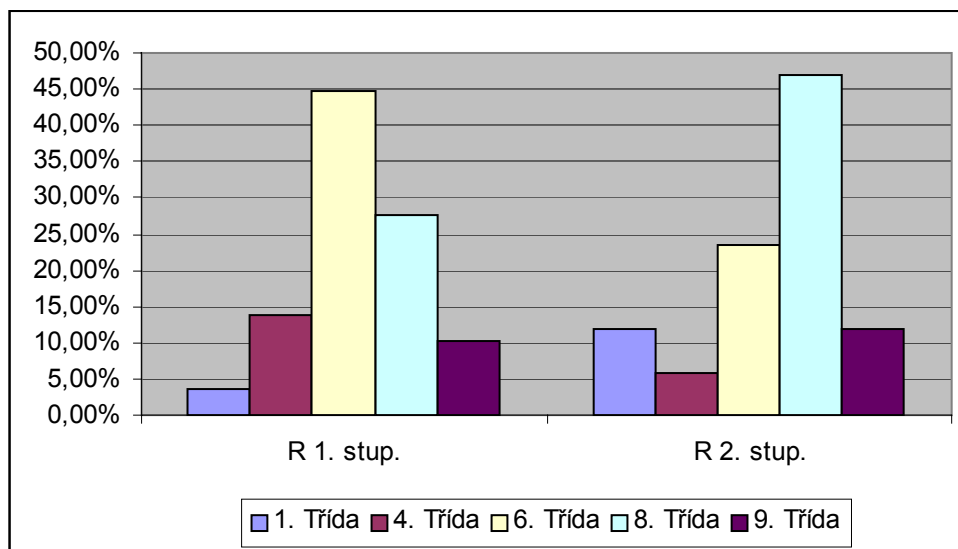
	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	29	46	17	46
Ne	26	41	16	43
Je mi to jedno	8	13	4	11
Celkem	63	100	37	100

Se speciálním předmětem, zabývajícím se pouze sexuální výchovou souhlasí 46 % rodičů dětí prvního i druhého stupně. Jelikož však respondenti označili negativní položku v podobném číslu, 41 % u rodičů s dětmi na prvním stupni a 43 % u rodičů s dětmi na druhém stupni, nemůžeme tedy pozitivnímu výsledku přičítat velký význam.

Otázka č. 21: Pokud ano, označte, od které třídy by bylo vhodné věnovat se tomuto předmětu.

Tabulka č. 21- Začátek sexuální výchovy

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Od 1. třídy	1	3,5	2	11,77
Od 4. třídy	4	13,8	1	5,88
Od 6. třídy	13	44,8	4	23,53
Od 8. třídy	8	27,6	8	47,05
Až v 9. třídě	3	10,3	2	11,77
Celkem	29	100	17	100

Graf č. 11 – Začátek sexuální výchovy

Tato otázka navazuje na předchozí otázku. Z uvedených výsledků můžeme jasně pozorovat rozdílné úsudky respondentů. Zatímco rodiče s dětmi na prvním stupni udávají nejvhodnější věk žáků, ve kterém by začínal výukový předmět sexuální výchova, začátkem docházky do 6. třídy (44,8 %), rodiče s dětmi na druhém stupni udávají nejvhodnější věk docházkou do 8. třídy (47,05 %). Začátek tohoto speciálního vyučovacího předmětu od první třídy školní docházky uvádí v 3,5 % respondenti s dětmi na prvním stupni a v 11,77 % u respondentů s dětmi na druhém stupni. Naopak u položky odkazující na tento předmět od 4. třídy mají rodiče dětí na prvním stupni 13,8 %, což je o více než polovinu více než rodiče dětí na druhém stupni (5,88 %). V položce, ve které se doporučuje začátek tohoto předmětu od 9. třídy, tedy posledního ročníku základní školy, se rodiče obou typů dětí téměř shodují (10,3 % u rodičů s dětmi na prvním stupni a 11,77 % u rodičů s dětmi na druhém stupni). Z toho odvozují, že si jsou vědomi velkého významu začít s výukovou sexuální výchovou dříve než v deváté třídě.

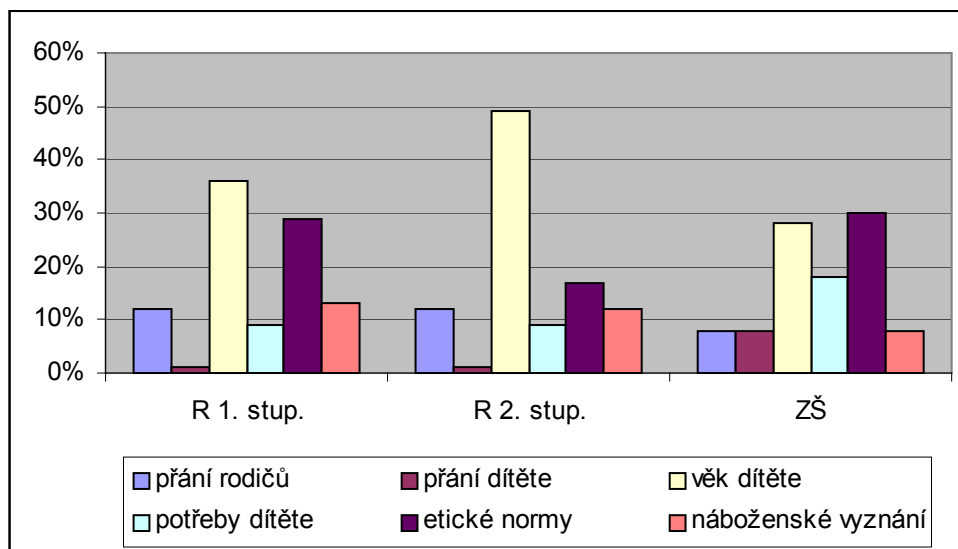
Otázka č. 22: Na co by měl učitel brát ohled při sexuální výchově? Můžete označit více odpovědí.

Tuto otázku opět porovnám s dotazníkem pro základní školy. Je pro mne důležité porovnat data této položky s otázkou č 7, která se zabývá téže problematikou.

Tabulka č. 22 – Ohledy pedagoga při sexuální výchově

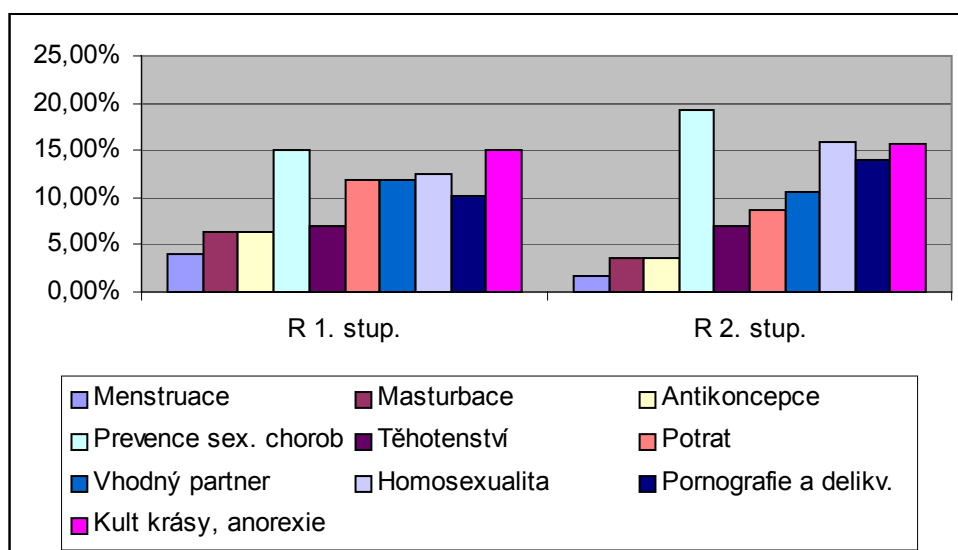
	Rodiče 1. stupně		R. 2. stupně		ZŠ	
	N	%	N	%	N	%
Přání rodičů	11	12	8	12	4	8
Přání dítěte	1	1	1	1	4	8
Věk dítěte	32	36	34	49	14	28
Potřeby dítěte	8	9	6	9	9	18
Etické normy	26	29	12	17	15	30
Náboženské vyznání	12	13	8	12	4	8
Celkem	90	100	69	100	50	100

Tuto otázku hodnotím společně s otázkou z dotazníku, který je určen základním školám. Tyto dvě otázky se shodují. Položku jiné nevyužila žádná skupina dotazovaných, proto zde není zaznamenána. Nejčastěji užívanou položkou u rodičů je věk dítěte (u rodičů s dětmi na prvním stupni to je 36 % a u rodičů dětí na druhém stupni 49 %). Další početnější skupinou jsou etické normy (u rodičů dětí na prvním stupni 29 % a rodičů dětí na druhém stupni 17 %). Respondenti zastupující základní školu naopak nejčastěji označili položku etické normy (30 %), druhou nejpočetnější skupinou byl věk dítěte (28 %). Tyto dvě položky si jsou u této skupiny velmi blízko. Častěji také, než respondenti zastupující rodiče, uvádějí ostatní položky.

Graf č. 12 – Ohledy pedagoga při sexuální výchově

Otázka č. 23: Které téma je podle vás nedostatečně probíráno? Můžete označit více odpovědí.

Graf č. 13 – Nedostatečně probíraná témata

Rodiče s dětmi na prvním stupni udávají jako dostatečně probírané téma menstruaci 3,94%, tato položka byla nejméně označována i rodiči s dětmi na druhém stupni 1,75 %. Masturbace a antikoncepce jsou dalšími položkami, o kterých si respondenti myslí, že se dostatečně probírají na základních školách.

Tabulka č. 23 – Nedostatečně probíraná témata

	R dětí 1. stupně		R dětí 2. stupně	
	N	%	N	%
Menstruace	5	3,94	1	1,75
Masturbace	8	6,30	2	3,51
Antikoncepce	8	6,30	2	3,51
Prevence sex. chorob	19	14,95	11	19,30
Těhotenství	9	7,09	4	7,02
Potrat	15	11,81	5	8,77
Vhodný partner	15	11,81	6	10,53
Homosexualita	16	12,60	9	15,79
Pornografie a delikv.	13	10,24	8	14,04
Kult krásy, anorexie	19	14,96	9	15,78
Celkem	127	100	57	100

Za nejméně probíraná témata respondenti označovali prevenci sexuálně přenosných chorob, homosexualitu a kult krásy s anorexií. Rodiče dětí na prvním stupni nejčastěji uvedli kult krásy (14,96 %). Prevence sexuálně přenosných chorob je označována ve 14,95 %, homosexualita má 12,60 %. Respondenti s dětmi na druhém stupni označují za nejméně probírané téma prevenci sexuálně přenosných chorob (19,30 %), dále homosexualitu (15,79 %) a anorexii (15,78 %). Z tohoto šetření můžeme rozpoznat větší nároky rodičů na míru výuky, jež se částečně liší podle stupně školní docházky.

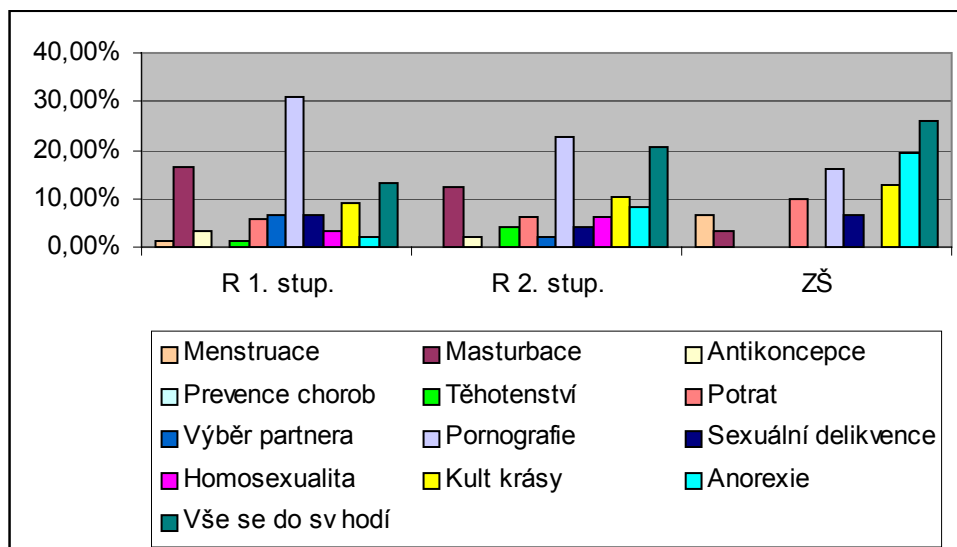
Otázka č. 24: Které téma se naopak do sexuální výchovy na ZŠ vůbec nehodí? Můžete označit více odpovědí.

Tuto otázku zde porovnám s otázkou č 8 z dotazníku pro základní školy. Srovnání výsledků je pro mne důležité.

Tabulka č. 24 – Témata nehodící se na základní školu

	Rodiče 1. stupně		R. 2. stupně		ZŠ	
	N	%	N	%	N	%
Menstruace	1	1,1	0	0	2	6,5
Masturbace	15	16,7	6	12,5	1	3,2
Antikoncepce	3	3,3	1	2,1	0	0
Prevence chorob	0	0	0	0	0	0
Těhotenství	1	1,1	2	4,2	0	0
Potrat	5	5,6	3	6,3	3	9,7
Výběr partnera	6	6,7	1	2,1	0	0
Pornografie	28	31,1	11	22,8	5	16,1
Sexuální delikvence	6	6,7	2	4,2	2	6,5
Homosexualita	3	3,3	3	6,3	0	0
Kult krásy	8	8,9	5	10,4	4	12,9
Anorexie	2	2,2	4	8,3	6	19,3
Vše se do sv hodí	12	13,3	10	20,8	8	25,8
Celkem	90	100	48	100	31	100

Respondenti zastupující rodiče volili nejčastěji mezi nevhodná témata masturbaci (16,7 % u rodičů s dětmi na prvním a 12,5 na druhém stupni), pornografii (31,1 % u rodičů dětí na prvním a 22,8 % u rodičů s dětmi na druhém stupni) a kult krásy (8,9 % a 9,4 %).

Graf č. 14 – Témata nehodící se na základní školu

Zástupci základních škol naopak nejčastěji volili anorexii (19,3 %), dále pornografii (16,1 %) a opět kult krásy (12,9). Nejvíce však zastávali názor, že se do školní výuky sexuální výchovy hodí všechna témata (25,8 %). Tato položka byla v popředí i u respondentů z řad rodičů. Rodiče dětí na prvním stupni ji označili ve 13,3 % a rodiče s dětmi na druhém stupni ve 20,8 %. V tomhle ohledu jsou rodiče druhého stupně blíže k názoru základních škol.

Otázka č. 25: Má se sexuální výchovou na ZŠ zabývat speciálně školený pedagog (ale i Psycholog, sociální pracovník, lékař či porodní asistentka)?

Tabulka č. 25 – Pedagog specialista

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	51	81	29	78
Ne	2	3	3	8
Je mi to jedno	10	16	5	14
Celkem	63	100	37	100

Většina rodičů se shodlo na tom, aby se sexuální výchovou na základní škole věnoval specialista. Jen 3 % rodičů dětí na prvním stupni a 8 % rodičů dětí na druhém stupni uvedlo, že nikoliv. Neutrální postoj volilo 16 % respondentů z řad rodičů dětí na prvním stupni a 14 % z řad rodičů na druhém stupni.

Otázka č. 26: Byl/a jste Vy osobně v dětství vhodně informován/a ohledně sexuality?

Tabulka č. 26 – Osvěta v dětství rodičů

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano, na ZŠ	21	33,3	10	27
Ano, po ZŠ	12	19,1	8	21,6
Ne	30	47,6	19	51,4
Celkem	63	100	37	100

Nejvíce respondentů uvedlo položku, ve které se přiznávají, že v dětství nebyli dostatečně informováni ohledně sexuality. Celých 47,6 % rodičů dětí prvního stupně a 51,4 % rodičů dětí druhého stupně. Druhou nejčastější položkou uváděli dostatečný přísun informací, a to již na základní škole. Rodiče dětí na prvním stupni ji zaznamenali ve 33,3 % a rodiče s dětmi na druhém stupni ve 27 procentech. Jestliže předpokládáme, že jsou rodiče, kteří mají děti na prvním stupni, mladší, než rodiče se staršími dětmi, můžeme rozeznat míru sexuální výchovy na základních školách. Zjistíme tak, že se kvalita sexuální výchovy zlepšuje.

Otázka č. 27: Změnil se názor české společnosti na sexuální osvětu? Pokud ano,

Doplňte, prosím, v čem.

Tabulka č. 27 – Změna názoru české společnosti

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	33	52,4	18	48,7
Ne	6	9,5	3	8,1
Nevím	24	38,1	16	43,2
Celkem	63	100	37	100

Respondenti nejčastěji uváděli pozitivní hodnocení, ve kterém uznali změnu názoru v české společnosti na sexuální výchovu, 52,4% u rodičů s dětmi na prvním stupni a 48,7% u rodičů s dětmi na druhém stupni. Jako pozitivní změny uváděli prevenci sexuálně přenosných chorob, rozšíření a přijetí antikoncepce, větší důraz na zodpovědnost, svobodu tisku a následná otevřenost i dostupnost. Naopak jako negativní důsledky změn těchto uvádějí opomíjení důstojnosti člověka a zavedení registrovaného partnerství, jež je hrozbou pro manželský vztah. Položku naznačující, že se názor naší společnosti na sexuální výchovu nezměnil, označilo 9,5 % rodičů dětí na prvním a 8,1 % rodičů dětí na druhém stupni.

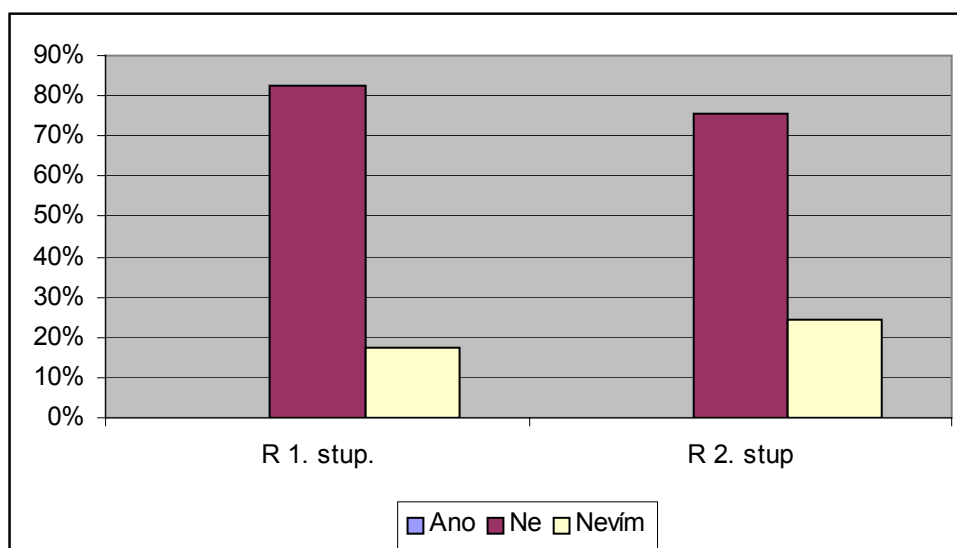
Otázka č. 28: Zakázal/a byste jakoukoliv sexuální výchovu na ZŠ? K odpovědi

připište proč.

Z níže uvedených výsledků vyplývá, že si většina respondentů uvědomuje důležitou roli sexuální výchovy na základní škole, proto by ji nezakázali (82,5 % u rodičů s dětmi na prvním a 75,7 % u rodičů s dětmi na druhém stupni). Jako důvody uváděli nutnost edukovat děti odborníky, aby byly připraveny na život. Dále uvedli, že školní sexuální výchova napomáhá rodině tím, že dětem vysvětluje věci, na které by se svých rodičů styděly zeptat.

Tabulka č. 28 – Zákaz sexuální výchovy

	RŽ 1. stupně		RŽ 2. stupně	
	N	%	N	%
Ano	0	0	0	0
Ne	52	82,5	28	75,7
Nevím	11	17,5	9	24,3
Celkem	63	100	37	100

Graf č. 15 – Zákaz sexuální výchovy

Několik respondentů označilo tuto otázku za spornou. Rodiče dětí na prvním stupni uvedli tuto možnost v 17,5 % a rodiče s dětmi na druhém stupni 24,3. Přitom stoprocentní většina uvedla, že by se rozhodovali dle přístupu učitele k tomuto tématu. Vytyčuje se nám tedy možnost, že se někteří respondenti potkali s pedagogem, který vedl sexuální výchovu rodičům nevyhovujícím způsobem. Skrze to všechno však můžeme říct, že má sexuální výchovy na základní škole v rodičích velkou podporu.

6.2 Dotazník pro základní školy

Dotazníky pro základní školy byly ve formě elektronického dotazníku. Adresáti byli ředitelé či ředitelky škol. Celkem jsem jich odeslala 50, vrátilo se mi 16 vyplněných souborů. Celkový počet otázek v tomto šetření bylo 18, z toho 4 otázky byly pomocné. Dotazníky nebyly zcela anonymní, neboť jsem věděla, od koho jsou. Názvy škol však pro mne nejsou podstatné, proto je neuvádím. Záznamy o školách jsou však uchovány.

Otázka č. 1: Vaši školu navštěvují žáci

Tabulka č. 29 – Věk žáků

	Základní školy	
	N	%
První stupeň	3	19
Druhý stupeň	0	0
První i druhý	13	81
Celkem	16	100

Otázky č. 2: Počet žáků

Tabulka č. 30 – Počet žáků

	Základní školy	
	N	%
Do 100	5	31
Do 300	3	19
Do 500	3	19
Nad 501	5	31
Celkem	16	100

Otázka č. 3: Pohlaví žáků*Tabulka č. 31 – Pohlaví žáků*

	Základní školy	
	N	%
Převažují dívky	5	31
Převažují dívky	5	31
Stejný počet	5	38
Celkem	16	100

Otázka č. 4: Vaše škola se nalézá*Tabulka č. 32 – Lokace školy*

	Základní školy	
	N	%
Na vesnice	5	31
Ve městě	11	69
Ve velkoměstě	0	0
Celkem	16	100

Otázka č. 5: Která témata ze sexuální osvěty se v rámci studia probírají na Vaší škole? Můžete označit více odpovědí.

Toto otázku jsem již zpracovala ve spojitosti s otázkou č 18 z dotazníku pro rodiče. Výsledky tohoto šetření se nalézají části mé práce, která je věnovaná výše zmíněným dotazníkům. (viz. str. 49)

Otázka č. 6: V rámci jakých předmětů probíhá na Vaší škole sexuální výchova?**Můžete označit více odpovědí.**

Tuto otázku jsem již zpracovala ve spojitosti s otázkou č 19 z dotazníku pro rodiče. Výsledky tohoto šetření se nalézají v části věnované dotazníkům pro rodiče. (viz str. 51)

Otázka č 7: Na co by měl pedagog brát ohled v rámci výchovy k rodičovství?**Můžete označit více odpovědí.**

Tuto otázku jsem již zpracovala ve spojitosti s otázkou č 22 z dotazníku pro rodiče. Výsledky tohoto šetření se nalézají v části věnované dotazníkům pro rodiče. (viz str. 55)

Otázka č. 8: Která témata se nehodí do sexuální výchovy na ZŠ? Můžete označit**více odpovědí.**

Tuto otázku jsem již zpracovala ve spojitosti s otázkou č 24 z dotazníku pro rodiče. Výsledky tohoto šetření se nalézají v části věnované dotazníkům pro rodiče. (viz str. 58)

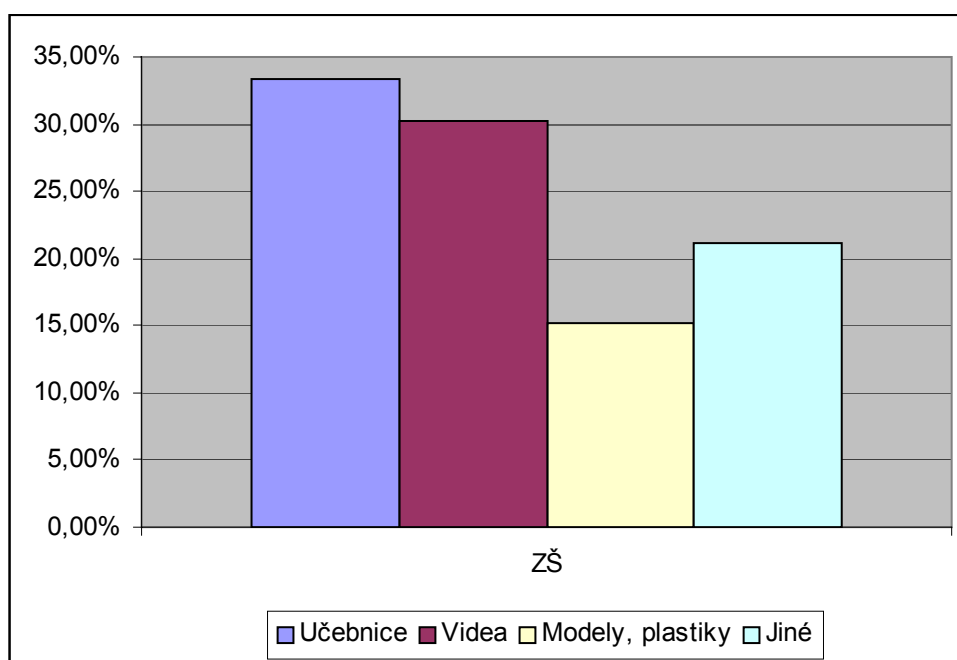
Otázka č. 9: Informujete rodiče o průběhu sexuální osvěty na Vaší škole?*Tabulka č. 33 – Podání informací*

	Základní školy	
	N	%
Ano	6	37,5
Ne	10	62,5
Celkem	16	100

Z výsledků vyplývá, že se na základních školách málo informuje o probíhající sexuální výchově (62,5 %). Z toho tři školy, kde je jen první stupeň, uvedly tuto možnost ve 100 %. Komunikace škol s rodiči se mi proto jeví jako nedostatečná.

Otázka č. 10: Pokud ano, jakým způsobem? Můžete označit více odpovědí.*Tabulka č. 34 – Způsob podání informací*

	Základní školy	
	N	%
Písemná forma	0	0
Třídní schůzky	7	87,5
Jiné	1	12,5
Celkem	8	100

Graf č. 16 - Způsob podání informací

Tato položka navazuje na předchozí otázku. Školy komunikují s rodiči hlavně skrze třídní schůzky (87,5 %). Položku jiné (12,5 %) vybrala jen jedna škola (pouze s prvním stupněm docházky). Pod tímto respondent uvedl podávání informací pomocí zápisů do sešitů s učivem.

Otázka č. 11: Máte pro sexuální výchovu k dispozici speciálně proškolené pedagogy?*Tabulka č. 35 – Pedagogové specialisté*

	Základní školy	
	N	%
Ano	5	31,25
Ne	2	68,75
Celkem	16	100

Většina respondentů se přiznává, že k výuce nevyužívají speciálně školených pedagogů (68,75 %). Pravděpodobně to je způsobeno i tím, že na sexuální výchovu nejsou kladeny velké požadavky.

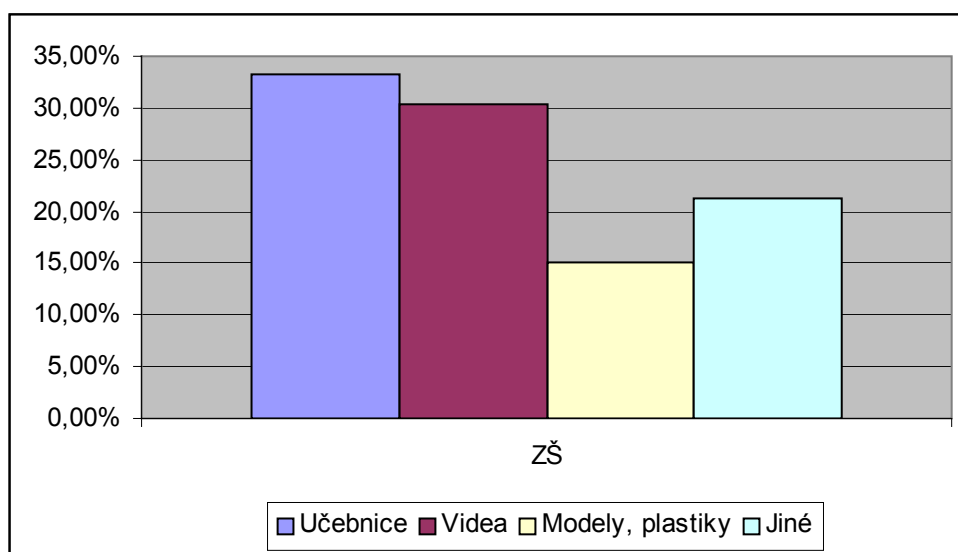
Otázka č. 12: Používáte k výše zmíněné výuce speciální pomůcky?*Tabulka č. 36 – Užití speciálních pomůcek*

	Základní školy	
	N	%
Ano	14	87,5
Ne	2	12,5
Celkem	16	100

Většina respondentů (87,5 %) sexuální výuku demonstruje speciálními pomůckami, což hodnotím velmi pozitivně. Jen 12,5 % nemá k dispozici názorné pomůcky pro sexuální výchovu.

Otázka č. 13: Pokud ano, jaké? Můžete označit více odpovědí.*Tabulka č. 37 – Druhy užívaných pomůcek*

	Základní školy	
	N	%
Učebnice	11	33,33
Videa	10	30,30
Modely, plastiky	5	15,15
Jiné	7	21,21
Celkem	33	100

Graf č. 17 - Druhy užívaných pomůcek

Tato otázka navazuje na předchozí otázku. Respondenti zastupující základní školy nejčastěji uváděli jako pomůcky učebnice (ve 33,33 %) a videa (ve 30,30 %). Pod položkou jiné uváděli články z časopisů, nástěnné tabule, hygienické balíčky od distributorů a PC programy: „O lidské sexualitě“, „Anatomie ženského a mužského těla“. Modely a plastiky jsou méně užívané, pravděpodobně z finančních důvodů.

Otázka č. 14: Jakou formou probíhá na Vaší škole sexuální osvěta? Můžete označit více odpovědí.

Tabulka č. 38 – Forma sexuální výchovy

	Základní školy	
	N	%
Přednášky	11	42,3
Besedy	11	42,3
Exkurze	0	0
Jiné	4	15,4
Celkem	26	100

Respondenti nejčastěji uváděli položku přednášky (42,3 %) a besedy (42,3). Exkurze neuvádějí žádné, což mi chybí, neboť se domnívám, že například hromadné exkurze do gynekologické ambulance by dívkám usnadnila první gynekologickou prohlídku. Pod položkou jiné uvedli, že se sexuální výchova probírá v běžných hodinách, nejčastěji při rodinné výchově.

Otázka č. 15: Spolupracujete s odborníky?

Tabulka č. 39 – Spolupráce s odborníky

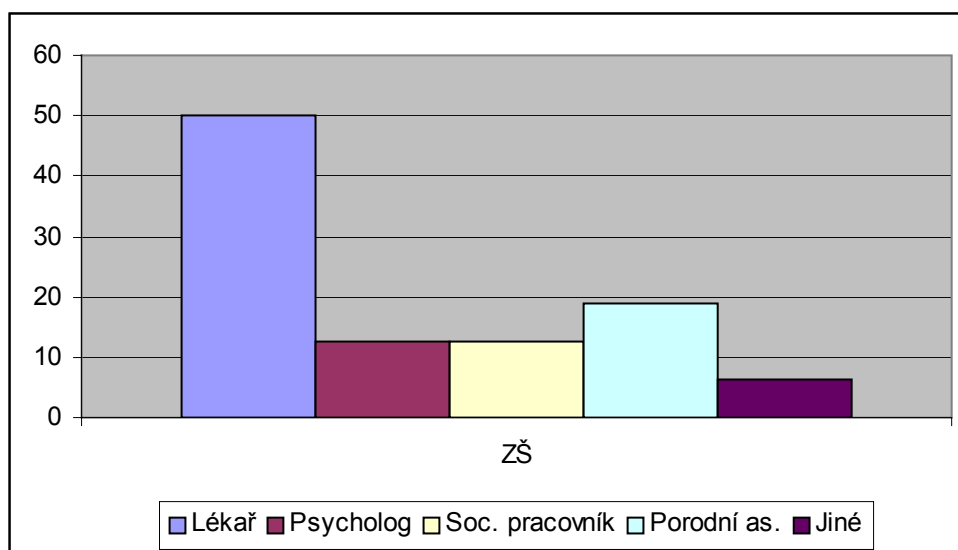
	Základní školy	
	N	%
Ano	10	62,5
Ne	6	37,5
Celkem	16	100

Většina škol (62,5 %) spolupracuje s odborníky, což pokládám za velmi pozitivní jev. Osobně bych však uvítala daleko větší spolupráci.

Otázka č. 16: Pokud ano, s jakými. Můžete označit více odpovědí.

Tabulka č. 40 – Výběr odborníků

	Základní školy	
	N	%
Lékař	8	50
Psycholog	2	12,5
Soc. pracovník	2	12,5
Porodní as.	3	18,75
Jiné	1	6,25
Celkem	16	100

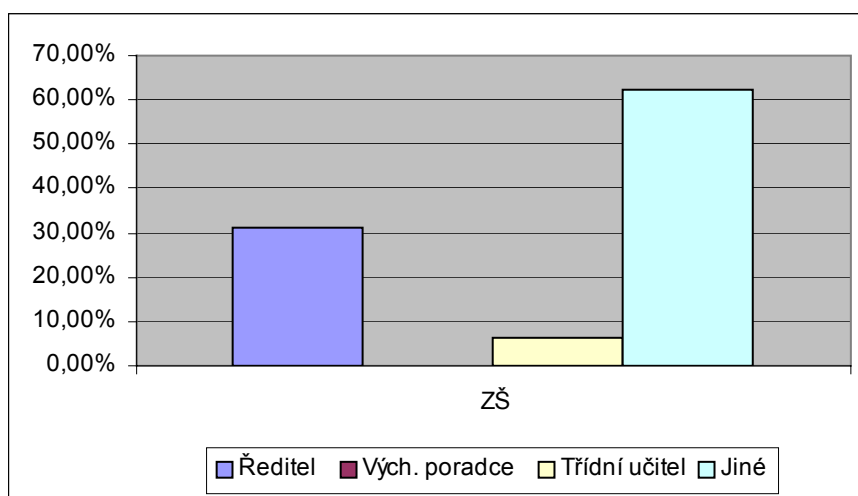
Graf č. 18 - Výběr odborníků

Podle výsledků spolupracují školy nejčastěji s lékaři či speciálně s gynekology (50 %), dále pak s psychology, sociálními pracovníky a porodními asistentkami (12,5 %). Položku jiné označila jen jedna škola, která uvádí spolupráci s odborníky ze zdravotnického ústavu ve Zlíně. Spolupráce s odborníky se mi jeví jako dostatečná.

Otázka č. 17: Kdo na Vaší škole rozhoduje o rozsahu sexuální výchovy?

Tabulka č. 41 – Hlavní vedoucí sexuální výchovy

	Základní školy	
	N	%
Ředitel	5	31,25
Vých. poradce	0	0
Třídní učitel	1	6,25
Jiné	10	62,5
Celkem	16	100

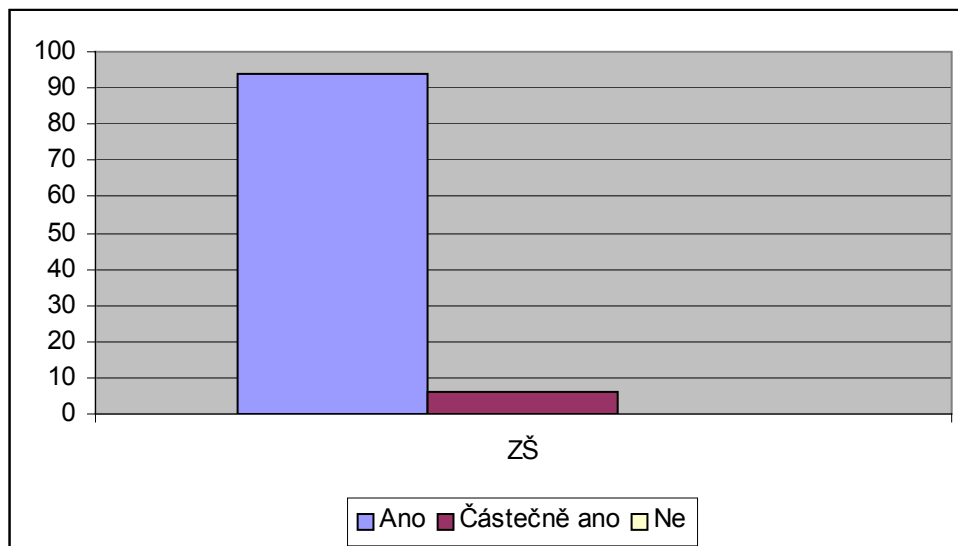

Graf č. 19 – Hlavní vedoucí sexuální výchovy

Na tuto položku nejčastěji respondenti odpovídali výčtem jiných činitelů (62,5 %). Uváděli tím učitelů v předmětových komisích „Výchova ke zdraví“, dále vyučující daných předmětů (např. učitelé biologie a rodinné výchovy), učební plán, zejména učební osnovy rodinné výchovy a přírodopisu. Jako druhou nejčastější položku označovali respondenti ředitele (31,25 %).

Otázka č. 18: Myslíte si, že je na Vaší škole dostačující sexuální výchova?*Tabulka č. 42 – Kvalita sexuální výchovy*

	Základní školy	
	N	%
Ano	15	94
Částečně ano	1	6
Ne	0	0
Celkem	16	100

Graf č. 20 - Kvalita sexuální výchovy

Respondenti uvedli v 94 % spokojenost s průběhem vlastní sexuální výchovy. Pouze jeden respondent (který má žáky prvního i druhého stupně) uvedl položku částečně ano. Přesto se však naskýtá otázka, zda je průběh sexuální osvěty na našich základních školách skutečně dostačující.

6.3 Vyhodnocení předpokladů a cílů

Předpoklad č. 1: Jsem přesvědčena, že se většina rodičů o sexuální výchovu nezajímá a domnívám se, že rodičům dělá problémy hovořit se svými dětmi o sexuální výchově.

Cílem bylo zjistit, jaký zájem mají rodiče o průběh sexuální výchovy během docházky na základní školu. Odpovědi jsem měla nalézt skrze otázky č 8, 10, 13, 16, 17 z dotazníku určeném rodičům dětí na základní škole. Otázka č 8 mne informuje ohledně názoru rodičů na sexuální výchovu jako součást celé školní výuky. Většina ji označila za důležitou část výuky, 73 % u rodičů s dětmi na prvním a 65 % u rodičů s dětmi na druhém stupni. Otázkou č 10 jsem chtěla zjistit, jestli jsou aktivními činiteli ohledně této části výuky, či spíše pasivními. Zjistila jsem, že 39 % rodičů dětí na prvním stupni vyhledávají informace o průběhu této výuky, avšak u rodičů s dětmi na druhém stupni je to pouze 6%, aktivita rodičů zde klesá věkem dětí. Otázka č 13 ověřovala, zda mají rodiče o sexuální výchovu zájem. Nejvíce procent získala odpověď částečně ano (46 % u rodičů s dětmi na prvním a 54 % na druhém stupni). K otevřené odpovědi ne se přiznalo 30 % rodičů dětí na prvním stupni, 14 % pak rodičů dětí na druhém stupni. Otázka č 16 měla dokázat případný zájem rodičů o sexuální výchovu. Výsledky na tuto otázku na mne působí pozitivním dojmem, neboť 60 % rodičů dětí na prvním stupni a 68 % na druhém stupni se věnuje sexuální výchově i mimo školní výuku. Otázka č 17 mi odpovídá, proč se sexuální osvětě nevěnují i v rodinném kruhu. Rodiče s dětmi na prvním stupni jako důvod nejčastěji udávali (65,22 %) příliš nízký věk dítěte, tento byl nejčastěji zaznamenán i rodiči dětí na druhém stupni, avšak jen s 25,93 %. Jako další možný důvod zanedbání sexuální výchovy byla i možnost, že dítě nerado přijímá tyto informace od rodičů, tuto možnost uvedlo téměř 8,7 % rodičů dětí na prvním a 11,11 % na druhém stupni. Celkově jsem tedy došla k závěru, že se můj částečně potvrdil. Zájem rodičů o průběh sexuální výchovy jejich dětí mi nepřipadá zcela vyhovující. Zjistila jsem, že největší problémy se sexuální osvětou mají rodiče dětí druhého stupně. Je to jistě dáno i tím, že žáci tohoto věku potřebují ucelenější informace o lidské sexualitě, které mohou některé rodiče odradit svou intimitou. A naopak, rodiče dětí na prvním stupni podceňují období, kdy je jejich dítě ve zdánlivém klidu.

Předpoklad č. 2: Předpokládám, že rodiče mají rozdílné názory na sexuální výchovu, myslím si, že se jim sexuální výchova jeví jako důležitá nejvíce na druhém stupni.

Cílem bylo zjistit názory rodičů na sexuální výchovu a porovnat je s názory zástupců škol. K tomuto šetření jsem užila otázek č 11, 12, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 z dotazníku pro rodiče a č 7, 8 z dotazníku určeném zástupcům základních škol. Otázky č 11 a 12 mne přímo informují, jakou důležitost přikládají rodiče sexuální výchova na prvním a na druhém stupni základní školy. Podle odpovědí respondentů na tyto dvě otázky jsem usoudila, že výuku sexuální výchovy na prvním stupni pokládá většina rodičů na nepodstatnou (26,98 % u rodičů dětí prvního stupně a 29,8 % u rodičů dětí druhého stupně). Naopak na druhém stupni této výuky přikládají tu největší důležitost, u rodičů s dětmi na prvním stupni v 34,91 % a 90,54 % s dětmi na druhém stupni. Otázka č 15 mi napovídá, jak se rodiče staví k vlivu masmédií na jejich děti. Většina rodičů (56 % pro rodiče s dětmi na prvním stupni a 59 % s dětmi na druhém stupni) nesouhlasí s těmito lehce dostupnými informacemi. Toto číslo se mi však jeví jako příliš malé. Otázka č 20 mi udává zájem rodičů, coby veřejnosti, o případný speciální předmět sexuální výchovy. Obě skupiny zástupců rodičů souhlasí ve 46 %, je to většinová odpověď, avšak negativní položka se o mnoho čísel neliší, spíše si jsou velmi blízké. Docházím tedy k závěru, že by uvedení tohoto předmětu bylo nakonec odmítnuto. Otázka č 21 navazuje na předchozí otázku, udává mi nejvhodnější věk pro případný začátek tohoto předmětu. Rodiče mladších dětí jej udávají od 6. třídy (44,8 %), respondenti starších dětí naopak udávají až od 8. třídy (47,05 %). Zde se mi rodiče dětí na prvním stupni jeví více liberální. Následující otázka č 22 (a č 7 z dotazníku pro základní školy) mi odhaluje názory rodičů i pedagogů na takt při sexuální výchovy. Zástupci rodičů se zde shodli, že se má sexuální výchova řídit dle věku dítěte (36% u rodičů s dětmi na prvním a 49% na druhém stupni). Základní školy však nejčastěji uvádějí etické normy (30 %), věk dítěte je však na druhém místě s 28 %. Otázky č 23 a 24 (a č 8 z dotazníku pro základní školy) mi sdělují, jaké předměty jsou podle rodičů nedostatečně probírány a jaké se naopak do osnov základní školy nehodí. Za nejméně probíraná témata nejčastěji uvádí prevenci sexuálně přenosných chorob (19,30 % u respondentů se staršími dětmi) a kult krásy (14,96 % u rodičů s mladšími dětmi). Naopak nevhodným tématem udávali pornografii (zde měli rodiče dětí prvního stupně - 31,1 % - výrazně vyšší procento než rodiče starších dětí - 22,8 %). Ze šetření na

základních školách vyplynulo, že se všechna témata k výuce hodí (25,8 %). Zdá se mi tedy, že si školy udržují větší nadhled, snaží se o kvalitní přípravu na život žáka. Otázka č 25, 26, a 27 se zabývá zkušenostmi rodičů se sexuální osvětou jak v dětství, tak i nyní. Napomáhají mi odůvodnit jejich dnešní postoje. Zjistila jsem, že se sexuální výchova zkvalitňuje, rodiče si jsou také vědomi pokroků české společnosti k lidské sexualitě. Otázka 28 shrnuje spokojenost rodičů se sexuální výchovou na základní škole. Celých 82 % rodičů dětí na prvním stupni a 75 % rodičů dětí na druhém stupni si přeje, aby tato výuka pokračovala i nadále. Celkově tedy docházím k názoru, že se mi můj předpoklad zcela nevyplnil. Názory rodičů se sice od sebe liší, mnohdy však jen nepatrně. Zjistila jsem, že více tolerantnější jsou rodiče s dětmi na základní škole. Mnohdy se liší názory škol a rodičů, což dokazuje, že jsou ve velmi malém kontaktu. Školy nemívají natolik jednostranné názory na výchovu dětí než rodiče, jistě je to dáno větším nadhledem, který si školy během praxe vytvořily.

Předpoklad č. 3: Myslím si, že základní školy přebraly zodpovědnost v sexuální osvětě dětí za rodiče.

Cílem třetího předpokladu bylo zjistit míru informací rodičů o sexuální výchově jejich dětí. K tomuto šetření jsem využila otázky č 14, 18, 19 z dotazníku pro rodiče a otázky č 5, 6, 9, 10 z dotazníku pro zástupce škol. Otázka č 14 mi napovídá zda jsou rodiče spokojeni se školní sexuální výchovou. Respondenti s dětmi na prvním stupni by přivítali v 56 % sexuální osvětu i mimo školní zařízení, rodiče s dětmi na druhém stupni tuto možnost označili v 57 %. Proto se mohu domnívat, že školní výuku tohoto typu nehodnotí jen pozitivně. Otázka č 18 (a otázka č 5 z dotazníku pro školy) ověřuje, zda rodiče vědí, jakým tématům se škola věnuje. Rodiče dětí na prvním stupni nejčastěji uvádějí (ve 27 %) výchovu k manželství a rodičovství. Respondenti s dětmi na druhém stupni naopak nejvíce zaznamenávali (21,49 %) biologii člověka. Zástupci základních škol rovnoměrně označovali všechna témata. Podle získaných informací jsem dospěla k názoru, že rodiče nevědí, nebo si neuvědomují, že se škola věnuje i výběru partnera či sexuální orientaci a naopak tuší, že prevence sexuálně přenosných chorob či potrat na základních školách není příliš žhavé téma. Otázka č 19 (a č 6 z dotazníku pro školy) je opět zaměřena na zjištění vědomostí rodičů o průběhu sexuální výchovy dětí, tentokrát skrze vyučovací předměty. Rodiče standardně uvádějí čtyři předměty, které se sexuální výchovou souvisí. Jsou to

přírodopis, biologie, občanská výchova a náboženství (rodiče volí tuto možnost jsou s velkou pravděpodobností křesťané, v tomto předmětu se vyučující věnují tématům jako pohlavní zdrženlivost, sexuálně přenosné choroby, těhotenství a potrat). Školy uvádějí taktéž přírodopis a občanskou výchovu, ovšem biologie, která měla vedoucí pozici u rodičů, je zde v méně označených položkách. V hojném počtu označily rodinnou výchovu (pod pojmem jiné – 20 % ku 5,71 % u rodičů) a prvouku. Celkem si tedy myslím, že rodiče nemají zcela odpovídající informace, jak z prvního, tak i z druhého stupně. Otázka č 9 z dotazníku určeném základním školám se zaměřuje na podávání informací rodičům. Celých 62,5 % dotazovaných škol rodičům nepodává informace o této části výuky. Jistě je to v návaznosti na zájem rodičů. Kdyby bys větší, museli by školy přistupovat k těmto otázkám adekvátněji. A naopak, kdyby školy samy začaly informovat rodiče i o této výuce, získala by veřejnost větší povědomí o důležitosti této složky. Otázka č 10 navazuje na předchozí otázku. Skrze ni zjišťuji, jakým způsobem školy sdělují tyto informace, 87,5 % předání informací se realizuje během třídních schůzek. Je to přímý kontakt rodiče s učitelem, který umožňuje rychlé řešení případných problémů. Celkově jsem touto studií zjistila, že rodiče nejsou adekvátně informováni o průběhu sexuální výchovy. Myslím si, že se můj předpoklad vyplnil. Školy zajišťují většinou osvětu v této oblasti. Rodiče jsou v tomto směru spíše pasivními pozorovateli.

Předpoklad č. 4: Předpokládám, že školy mají dostatek vhodných prostředků

ke kvalitní sexuální výchově.

Mým cílem bylo zjistit, jaké prostředky k sexuální výchově školy užívají a zda zajišťují kvalitní výuku. Jako prostředky k tomuto šetření jsem využila otázky z dotazníku pro základní školy č 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 a 18. Otázka č 11 se zabývá činiteli sexuální výchovy. Zjišťuji, zda pro výuku sexuální výchovy využívají základní školy i speciálně proškolených pedagogů. Většina škol (68,72 %) nemá k dispozici speciálně školené pedagogy. Každý vhodně připravený učitel je podle mne základním předpokladem ke kvalitní sexuální výchově. Pevně věřím, že se postupem času navýší počet takto vzdělaných pedagogů. Otázka č 12 a 13 mne informuje o užití speciálních pomůcek. Většina škol (87,5%) má tyto pomůcky k dispozici. Domnívám se, že kvalitní sexuální výchova nemůže být vedena bez odpovídajícího vybavení. Neboť to, čemu člověk naslouchá a co vidí, to si i pamatuje. Nejběžnějšími pomůckami se stali učebnice

(33,33%), dále pak videa (30,30%) a počítačové programy i reklamní balíčky (nejčastěji od distributorů vložek a tampónů) pod položkou jiné (21, 21%). Nedostatek či dostatek materiálu je jistě dán i finančními prostředky jednotlivých škol. Otázka č 14 mne informuje o formě sexuální výchovy. Nejčastěji se tato výuka provádí skrze přednášky a besedy (při 42,3 %). Ráda bych mezi těmito položkami viděla i exkurze, například v deváté či osmé třídě by dívky mohly navštívit gynekologickou ambulanci, kdy by jistě získaly neocenitelné informace. Základní školy však svou sexuální výchovu na veřejnosti neprojevují, proto si myslím, že podobné exkurze tady ještě dlouho neuvidím. Otázka č 15 a 16 se zaměřuje na spolupráci škol s odborníky. Většina škol, 62,5 %, spolupracuje s nějakým specialistou. Podle mne je to pěkné číslo, avšak mnohem lepší by bylo, kdyby tato spolupráce byla stoprocentní. Myslím si, že pomoc odborníka (zvláště na druhém stupni) by byla příjemným zpestřením pro žáky i samotné pedagogy. Nejčastěji školy spolupracují s lékaři, či speciálně s gynekology (50 %), 18 % má spolupráce s porodní asistentkou. Myslím si, že by spolupráce s porodní asistentkou měla být mnohem vyšší, toto celkem nízké procento je jistě dáno nedostatečností informací škol o jejich kompetencích. Předpokládám, že by porodní asistentky neodmítli spolupráci se školami, naopak by mohly přispět mnoha důležitými informacemi i zkušenostmi nejen z okruhu těhotenství a porodu, ale i z mnoha dalších. Otázka č 17 mi ukazuje, kdo rozhoduje o rozsahu učiva na základní škole. Překvapilo mne, že většina respondentů (62,5 %) poukázala na položku jiné, pod kterou uvedli speciální komise a vliv vyučujících daných předmětů. Autorita ředitele se zde projevila jen v 31,25 %. Poslední otázka s číslem 18 mi sděluje vlastní hodnocení škol kvality své sexuální výuky. Celých 94 % škol je s ní nadměru spokojeno. Uvádí ji jako dostatečnou. S tím souhlasím, avšak domnívám se, že by se její kvalita mohla ještě navýšit. Celkově si tedy myslím, že byl tento můj předpoklad správný a že se vyplnil.

Doporučení:

Z výsledků mého šetření doporučuji školám upozornit rodiče na význam sexuální výchovy pro žáky všeho věku. Nejlepším možným způsobem tohoto sdělení je při rodičovských schůzkách, kde se rodiče mohou k tomuto tématu přímo vyjádřit.

V mnoha zemích je pravidlem, že se rodiče pravidelně informují o postupu této výuky. U nás to není povinné, avšak tímto gestem by si učitel (i se školou) jistě získal ocenění ze strany rodičů. Bylo by velmi zajímavé, vytvořit den otevřených dveří například při rodičovských schůzkách. Rodiče by se tímto seznámili s pomůckami jako jsou počítačové programy, učebnice, makety... Mnoho rodičů si totiž nedokáže představit, jak tato výchova probíhá a zvláště v jakých předmětech.

Velmi doporučuji spolupráci škol s odborníky. Psycholog dospívající mládeži objasní, co prožívají, myslím si, že i sebepoznávání patří do sexuální výchovy. Lékař může poradit s různými problémy. Sociální pracovník může objasnit, co to je manželství a jak se liší od partnerství. Porodní asistentka má k sexuální výchově velmi blízko, proto si myslím, že by spolupráce s ní měla být mnohem častější, než je tomu doposud. Má sice blíže k dívkám, ale její přednášky nemusí být určený výhradně publiku ženského pohlaví. Pevně věřím, že si svým jedinečným a zajímavým povoláním získá pozornost mnoha žáků. Hodina s ní může být osvěžující nejen pro žáky, ale i pro pedagogický personál.

Doporučuji taktéž i školní víkendové akce pro rodiče s dětmi s motivy sexuální výchovy. Tuto metodu bych doporučovala hlavně při velkých městech, neboť zde předpokládám větší nebezpečí šíření pohlavně přenosných chorob.

Myslím si, že by bylo velmi zajímavé, organizovat exkurze i v rámci sexuální výchovy. Při osvětě o prevenci pohlavně nakažlivých chorob můžou navštívit hygienickou stanici, dívky se mohou seznámit s prostředím gynekologické ambulance... Ovšem právě u těchto akcí bych doporučovala předem se poradit s rodiči. Případně i samotní rodiče mohou vznášet různé nápady.

Sexuální výchova není podle mne dostatečně propagovaná. Nezapomeňme, že právě tato část výchovy velkým dílem rozhodne o následném životě žáků, budoucích manželů, rodičů a v jistém smyslu i vychovatelů.

ZÁVĚR

Má práce se zabývá procesem sexuální výchovy na základní škole. Česká společnost si podle mne této části výuky necení tak, jak by měla. Nejdříve mne toto téma zaujalo právě opomíjením této osvěty. Neboť, zeptáme-li se kteréhokoliv dítěte jakéhokoliv věku (docházejícího na základní školu) na to, co se učí, vyjmenuje nám mnoho zajímavých informací a předmětu, tuto látku však mezi nimi nenalezneme.

Později však, v průběhu vypracování této práce jsem si uvědomila, jak složitý a namáhavý je proces této výuky. Ne každý rodič souhlasí s daným rozsahem informací. Školy musí balancovat mezi potřebou dostatečně připravit své žáky na život a nutností nepobuřovat veřejnost přílišnými informacemi. Zde se nám vytyčuje otázka, jaká míra informací je na základní školu dostatečná. Došla jsem také k závěru, že kvalitní sexuální výchova udává školám nutnost kladného přístupu pedagogů k tomuto tématu. Učitel také musí mít odpovídající vzdělání a pedagogické vlastnosti, aby žáci jeho výklad přijali a osvojili si ho.

Hluběji jsem se zaměřila na spolupráci školy s rodiči, jež jsou zákonnými zástupci dětí. Mají tedy za ně právní i sociální odpovědnost. Mnoho rodičů se zajímá, jak dobře se jejich děti učí. Rodiče, kteří přijdou za učitelem zjistit, jak probíhá sexuální osvěta v daném ročníku, jsou zvláštností a nebojím se je nazvat raritou. Z mého dotazníkového šetření jsem zjistila, že komunikace mezi školou a rodiči kvůli sexuální výchově není příliš častým jevem.

Mé zpracování bakalářské práce napomáhá orientovat se v této problematice. Odhalilo mnoho slabých stránek, které jsem ji naznačila, například již slabý zájem rodičů. Proti této problematice jsem zaútočila právě tím, že dotazníky nebyly zaměřeny na žáky, ale na jejich rodiče. Mohla jsem sledovat snahu, kterou při vyplňování věnovali mému šetření. Častokrát jsem byla svědky, kdy si rodiče povolali své volně pobíhající dítě k sobě a začali se jich vyptávat. Tímto si myslím, že se většina rodičů alespoň na jeden den zamyslelo nad touto problematikou. Uvědomili si, co vědí a v čem mají problémy. Chtěla bych svou prací přispět ke zvýraznění sexuální výchovy v rámci výuky na základní škole. Své zjištění nabídnu všem školám, které se mnou ochotně spolupracovaly. Pevně věřím, že jim bude k užítku. Vypracovala jsem proto krátké a výstižné shrnutí, které naleznete v příloze č III.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] TÄUBNER, V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 1. vydání. Praha: Fortuna, 1997. 46 s. ISBN 80-7168-403-1.
- [2] AUGUSTYN, J. *Sexuální výchova v rodině a ve škole*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 80 s. ISBN 80-7192-331-1.
- [3] SCHNEIDEROVÁ, S. *Správné holky*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, a.s., 2004. 140 s. ISBN 80-204-1148-8.
- [4] ROGGE, J., MÄHLEROVÁ, B. *Páni kluci*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, a.s., 2004. 144 s. ISBN 80-204-1134-8.
- [5] JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: PAIDO, 2001. 120 s. ISBN 80-85931-95-8.
- [6] ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003. 104 s. ISBN 80-247-0291-6.
- [7] ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2003. 288 s. ISBN 80-7204-264-5.
- [8] TROJAN, O. *O čápech, vránách a dětech*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 1999. 156 s. ISBN 80-7169-821-0.
- [9] JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozšířené vydání. Brno: PAIDO, 2003. ISBN 80-7315-062-X.
- [10] *Vzdělávací a informační portál pro základní a střední školy: RVP ZV* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-zakladni-skola-cj-16-847-96-2-vcetne-vsech-zmen-a-doplнку-aktualizace-k-1-zari-2007>
- [11] *CEVAP: Příprava na manželství a rodičovství* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.cevap.cz/default.php?&ID=12>
- [12] *SEXUS: informace o lidské sexualitě* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW: <http://www.sexus.cz/clanek/1203-skola-a-sexualni-vychova.html>
- [13] *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW: <http://www.planovanirodiny.cz/search.php>

- [14] MARÁDOVÁ, Eva. *Rodinná a sexuální výchova v proměnách současné školy* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2006062701>
- [15] *Charakteristika vývojových období* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW: <http://cita.wz.cz/texty/vp/doc009.html>
- [16] *Období školního věku* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
http://www.yarousch.cz/studium/psych/psychologie_14_b.doc
- [17] *Vývojová psychologie: teze* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
http://fspd.muni.cz/~lazarova/materialy/vyvoj_psychologie_teze.doc
- [18] *Psychologická problematika školní zralosti* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
http://www.kampomaturite.cz/%5Cdata%5CUSR_047_DEFAULT%5C15.doc
- [19] *ZIS: Mladší školní věk z psychologického hlediska* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
http://zis.naskok.cz/index.php/studijni_materialy/psychologie/mladsi_skolni_vek_z_psychologickeho_hlediska
- [20] *inaction: rady, informace* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
http://www.beinggirl.cz/czech/younger/articles/y_ai_article_relationships_sex.shtml?content=yrs_ai_boyspuberty.pl
- [21] *Česká škola: web pro základní a střední školy* [online]. [cit. 2007-05-05]. Dostupný na WWW:
<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/AR.asp?ARI=101427&CAI=2123>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SV Sexuální výchova

ZŠ Základní škola

RŽ Rodiče žáků

R Rodiče

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1	Pozice sexuální výchovy	39
Graf č. 2	Informovanost s průběhem sexuální výchovy	40
Graf č. 3	Zdroj informací	41
Graf č. 4	Důležitost sexuální výchovy	43
Graf č. 5	Zájem rodičů o průběh sexuální výchovy	44
Graf č. 6	Mimoškolní sexuální výchova	45
Graf č. 7	Souhlas s volně dostupnými informacemi	46
Graf č. 8	Důvod nedostatku sexuální výchovy v rodině	48
Graf č. 9	Témata sexuální výchovy	50
Graf č. 10	Předměty zaměřeny na sexuální výchovu	52
Graf č. 11	Začátek sexuální výchovy	54
Graf č. 12	Ohledy pedagoga při sexuální výchově	56
Graf č. 13	Nedostatečně probíraná témata	56
Graf č. 14	Témata nehodící se na základní školu	59
Graf č. 15	Zákaz sexuální výchovy	62
Graf č. 16	Způsob podání informací	66
Graf č. 17	Druhy užívaných pomůcek	68
Graf č. 18	Výběr odborníků	70
Graf č. 19	Hlavní vedoucí sexuální výchovy	71
Graf č. 20	Kvalita sexuální výchovy	72

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Porovnání údajů sexuální výchovy ve světovém měřítku	21
Tabulka č. 2	Pohlaví respondentů	36
Tabulka č. 3	Věk respondentů	36
Tabulka č. 4	Dokončené vzdělání	37
Tabulka č. 5	Bydliště	37
Tabulka č. 6	Počet dětí	37
Tabulka č. 7	Pohlaví dětí	38
Tabulka č. 8	Školní ročníky dětí	38
Tabulka č. 9	Pozice sexuální výchovy	39
Tabulka č. 10	Informovanost s průběhem sexuální výchovy	40
Tabulka č. 11	Zdroje informací	41
Tabulka č. 12	Důležitost sexuální výchovy	42
Tabulka č. 13	Zájem rodičů o průběhu sexuální výchovy	44
Tabulka č. 14	Mimoškolní sexuální výchova	45
Tabulka č. 15	Souhlas s volně dostupnými informacemi	46
Tabulka č. 16	Sexuální výchova v rodině	47
Tabulka č. 17	Důvod nedostatku sexuální výchovy v rodině	47
Tabulka č. 18	Témata sexuální výchovy	49
Tabulka č. 19	Předměty zaměřeny na sexuální výchovu	51
Tabulka č. 20	Speciální předmět sexuální výchovy	53
Tabulka č. 21	Začátek sexuální výchovy	53
Tabulka č. 22	Ohledy pedagoga při sexuální výchově	55
Tabulka č. 23	Nedostatečně probíraná témata	57
Tabulka č. 24	Témata nehodící se na základní školu	58
Tabulka č. 25	Pedagog specialista	59

Tabulka č. 26	Osvěta v dětství rodičů	60
Tabulka č. 27	Změna názoru české společnosti	61
Tabulka č. 28	Zákaz sexuální výchovy	62
Tabulka č. 29	Věk žáků	63
Tabulka č. 30	Věk žáků	63
Tabulka č. 31	Pohlaví žáků	64
Tabulka č. 32	Lokace školy	64
Tabulka č. 33	Podání informací	65
Tabulka č. 34	Způsob podání informací	66
Tabulka č. 35	Pedagogové specialisté	67
Tabulka č. 36	Užití speciálních pomůcek	67
Tabulka č. 37	Druhy užívaných pomůcek	68
Tabulka č. 38	Forma sexuální výchovy	69
Tabulka č. 39	Spolupráce s odborníky	69
Tabulka č. 40	Výběr odborníků	70
Tabulka č. 41	Hlavní vedoucí sexuální výchovy	71
Tabulka č. 42	Kvalita sexuální výchovy	72

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P I Dotazník pro rodiče dětí s povinnou školní docházkou
- Příloha P II Dotazník pro zástupce základních škol
- Příloha P III Výsledky šetření pro základní školy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Dobrý den,

jmenuji se Šárka Sopková a jsem studentkou bakalářského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Porodní asistentka. Ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Zabývám se procesem sexuální výchovy na dnešních základních školách. Touto cestou chci zjistit názory rodičů na výše zmíněnou výchovu. Mým cílem je umožnit lepší orientaci ve školní sexuální osvětě.

Tento dotazník je zcela anonymní a získané informace budou využity pouze ke studijním účelům.

Předem děkuji za čas, který jste mi touto cestou darovali.

Pokyny k vyplnění dotazníku:

Dotazník obsahuje 28 otázek. Pokud nemáte přímo u otázek zadáno jinak, označujte, prosím, pouze jednu odpověď. U některých otázek máte možnost, v případě, že Vám mnou nabídnuté varianty zcela nevyhovují, doplnit vhodnou odpověď vlastními slovy. Tato volba je označena slovem – jiné. Máte-li elektronickou verzi dotazníku, označte správnou odpověď zvýrazněním

nebo jiným viditelným způsobem.

S úctou Šárka Sopková

1. Jste:

- žena
- muž

2. Kolik je Vám let?

- 25-30
- 31-36
- 37-42
- 43 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- základní
- střední odborné bez maturity
- střední odborné s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

4. Bydlíte:

- na vesnici
- ve městě

5. Kolik Vašich dětí navštěvuje základní školu?

- jedno
- dvě
- tři
- čtyři a více

6. Jakého pohlaví je Vaše dítě?

.....

7. Zakroužkujte třídu, kterou Vaše dítě navštěvuje v letošním školním roce. Pokud máte více dětí, které navštěvují ZŠ, označte třídu každého z nich.

1. – 2. – 3. – 4. – 5. – 6. – 7. – 8. – 9. třída

8. Sexuální výchova na základní škole pro Vás znamená:

- neopomenutelná část výchovy
- důležitá část výchovy
- bezvýznamná část výchovy
- nevhodná část výchovy

9. Jste seznámen/a s průběhem sexuální výchovy na škole Vašeho dítěte?

- ano
- ne

10. Pokud ano, uveďte zdroj těchto informací. Můžete označit více odpovědí.

- aktivně vyhledávám informace
- učitelé mne aktivně informují
- dítě se o tom zmínilo
- jiné.....

11. Zakroužkujte na stupnici důležitost sexuální výchovy na prvním stupni ZŠ, přičemž 10 má nejvyšší důležitost a 0 žádnou.

0 - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

12. Zakroužkujte na stupnici důležitost sexuální výchovy na druhém stupni ZŠ, přičemž 10 má nejvyšší důležitost a 0 žádnou.

0 - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

13. Zajímáte se o průběh sexuální osvěty na ZŠ?

- ano
- ojedinele ano
- ne

14. Myslíte si, že by sexuální osvěta měla probíhat i mimo školní zařízení?

- ano
- ne
- nemám vyhraněný názor

15. Souhlasíte s volně dostupnými informacemi ohledně sexuality v časopisech a jiných masmédiích? Doplňte, proč jste se tak rozhodl/a.

- ano, protože.....
- ne, protože.....

16. Věnujete se doma svému dítěti ohledně sexuální osvěty?

- ano
- ne

17. Pokud ne, proč? Můžete označit více odpovědí.

- mé dítě ještě není na sexuální výchovu připraveno
- mé dítě je už o sexualitě dostatečně informováno
- mé dítě o tom raději hovoří s kamarády či se staršími sourozenci
- sexuální osvěta na ZŠ je dostačující
- dělá mi potíže hovořit o intimních záležitostech
- tomuto tématu se raději věnuje partner / ka
- mám pocit, že mé znalosti nejsou dostatečné

- nehovoříme spolu o neslušných věcech
- nemám čas

18. Která témata se dle Vašeho názoru probírají během studia na ZŠ? Můžete označit více odpovědí.

- biologie člověka a rozdílnost pohlaví
- sexuální orientace
- sexuální život
- antikoncepce
- těhotenství
- potrat
- výběr správného partnera
- sexuálně přenosné choroby
- manželství, rodičovství
- jiné.....

19. Ve kterých předmětech probíhá dle Vašeho názoru sexuální osvěta? Označte i více odpovědí.

- přírodopis
- prvouka
- vlastivěda
- český jazyk
- tělesná výchova
- pracovní výchova
- biologie
- zeměpis
- občanská výchova
- náboženství
- jiné.....

20. Uvítal/a byste speciální předmět zabývající se pouze otázkou sexuální výchovy?

- ano
- ne
- je mi to jedno

21. Pokud ano, označte, od které třídy by bylo vhodné věnovat se tomuto předmětu.

- od 1. třídy
- od 4. třídy
- od 6. třídy
- od 8. třídy
- až v 9. třídě

22. Na co by měl učitel brát ohled při sexuální výchově? Můžete označit více odpovědí.

- přání rodičů
- přání dítěte
- věk dítěte
- potřeby dítěte
- etické normy
- náboženské vyznání
- jiné.....

23. Které téma je podle Vás nedostatečně probíráno? Můžete označit více odpovědí.

- menstruace
- masturbace
- antikoncepce
- prevence sexuálně přenosných chorob
- těhotenství
- potrat
- výběr vhodného partnera
- homosexualita
- pornografie a sexuální delikvence
- kult krásy, anorexie

24. Které téma se naopak do sexuální výchovy na ZŠ vůbec nehodí? Můžete označit více odpovědí.

- menstruace
- masturbace
- antikoncepce
- prevence sexuálně přenosných chorob
- těhotenství
- potrat
- výběr vhodného partnera
- homosexualita
- pornografie
- sexuální delikvence
- kult krásy
- anorexie
- všechny se hodí

25. Má se sexuální výchovou na ZŠ zabývat speciálně školený pedagog (ale i psycholog, sociální pracovník, lékař či porodní asistentka)?

- ano
- ne
- je mi to jedno

26. Byl/a jste Vy osobně v dětství vhodně informován/a ohledně sexuality?

- ano, ještě před ukončením povinné školní docházky
- ano, po ukončení povinné školní docházky
- ne

27. Změnil se názor české společnosti na sexuální osvětu? Pokud ano, doplňte v čem.

- ano, v.....
- ne
- neuvědomuji si to

28. Zakázal/a byste jakoukoliv sexuální výchovu na ZŠ? K odpovědi připište proč.

ano, protože.....

ne, protože.....

je to sporná otázka, protože.....

Děkuji za Vaši ochotu a čas, který jste věnovali tomuto dotazníku.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO ZÁSTUPCE ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Dobrý den,

Jmenuji se Šárka Sopková a jsem studentkou bakalářského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Porodní asistentka. Ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění elektronického dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Téma mé práce zní: Realizace sexuální výchovy ve výchovně vzdělávacím procesu základní školy. Mým cílem je umožnit lepší orientaci v sexuální osvětě na ZŠ. Informace získané tímto dotazníkem budou použity pouze ke studijním účelům.

Předem děkuji za čas, který jste mi touto cestou věnovali.

Pokyny k vyplnění dotazníku:

Dotazník obsahuje 18 otázek. Správnou odpověď zvýrazněte jakýmkoliv viditelným způsobem. Pokud nemáte přímo u otázek zadáno jinak, označujte, prosím, pouze jednu variantu odpovědi. U několika otázek máte možnost, v případě, že Vám mnou nabídnuté varianty zcela nevyhovují, doplnit vhodnou odpověď vlastními slovy. Tato volba je označena slovem – jiné. Vyplněné dotazníky mi zasílejte nejpozději do 15. května.

S pozdravem Šárka Sopková

1. Vaši školu navštěvují žáci:

- prvního stupně
- druhého stupně
- prvního i druhého stupně

2. Počet žáku:

- do 100
- do 300
- do 500
- nad 501

3. Pohlaví žáků:

- převažují dívky
- převažují chlapci
- stejný počet dívek i chlapců

4. Vaše škola se nalézá:

- na vesnici
- ve městě
- ve velkoměstě

5. Která témata ze sexuální osvěty se v rámci studia probírají na Vaší škole? Můžete označit více odpovědí.

- biologie člověka a rozdílnost pohlaví
- sexuální orientace
- sexuální život
- antikoncepce
- těhotenství
- potrat
- výběr správného partnera
- sexuálně přenosné choroby
- manželství, rodičovství
- jiné.....

6. V rámci jakých předmětů probíhá na Vaší škole sexuální výchova? Můžete označit více odpovědí.

- přírodopis
- prvouka
- vlastivěda
- český jazyk
- tělesná výchova
- pracovní výchova
- biologie
- zeměpis
- občanská výchova
- náboženství
- jiné.....

7. Na co by měl pedagog brát ohled v rámci výchovy k rodičovství? Můžete označit více odpovědí.

- přání rodičů
- přání dítěte
- věk dítěte
- potřeby dítěte
- etické normy
- náboženské vyznání
- jiné.....

8. Která témata se nehodí do sexuální výchovy na ZŠ? Můžete označit více odpovědí.

- menstruace
- masturbace
- antikoncepce
- prevence sexuálně přenosných chorob
- těhotenství
- potrat
- výběr vhodného partnera
- homosexualita
- pornografie
- sexuální delikvence
- kult krásy
- anorexie
- všechny se hodí

9. Informujete rodiče o průběhu sexuální osvěty na Vaší škole?

- ano
- ne

10. Pokud ano, jakým způsobem? Můžete označit více odpovědí.

- písemnou formou
- skrze třídní schůzky
- jiné.....

11. Máte pro sexuální výchovu k dispozici speciálně proškolené pedagogy?

ano

ne

12. Používáte k výše zmíněné výuce speciální pomůcky?

ano

ne

13. Pokud ano, jaké? Můžete označit více odpovědí.

učebnice

videa

modely, plastiky

jiné.....

14. Jakou formou probíhá na Vaší škole sexuální osvěta? Můžete označit více odpovědí.

přednášky

besedy

exkurze

jiné.....

15. Spolupracujete s odborníky?

ano

ne

16. Pokud ano, s jakými. Můžete označit více odpovědí.

lékař, gynekolog

psycholog

sociální pracovník

porodní asistentka

jiné.....

17. Kdo na Vaší škole rozhoduje o rozsahu sexuální výchovy?

- ředitel
- výchovný poradce
- třídní učitel
- jiné.....

18. Myslíte si, že je na Vaší škole dostačující sexuální výchova?

- ano
- částečně ano
- ne

Děkuji Vám za pozornost, kterou jste tomuto dotazníku věnovali.

PŘÍLOHA P III: VÝSLEDKY ŠETŘENÍ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Výsledky šetření ohledně procesu sexuální výchovy na základní škole

Toto šetření bylo zaměřeno na informovanost rodičů a kvalitu sexuální výchovy na školách.

Toto je mé shrnutí názorů rodičů:

1. Většina rodičů uznává sexuální výchovu v rámci základní školy jako důležitou část.
2. Avšak nemají o jejím průběhu dostatek kvalitních informací.
3. Nejméně těchto informací získávají právě ze stran učitelů, u rodičů s dětmi na druhém stupni měla tato položka 0% !
4. Většina dotazovaných rodičů by uvítala spolupráci školy s odborníky a specialisty.
5. Rodiče uznávají zlepšení kvalit sexuální osvěty na základní škole.

Zde je shrnuto šetření na školách:

1. Školy dostatečně neinformují rodiče o průběhu sexuální výchovy.
2. Většina škol nemá k dispozici pedagogy se speciálním vzděláním.
3. Avšak často spolupracují s odborníky.
4. 87,5 % škol užívá ke zvýšení kvality sexuální výchovy různé pomůcky, nejčastěji učebnice a videa.
5. Nejčastěji volenými metodami jsou přednášky a besedy, mají 42,3 %.
6. Celých 94 % dotazovaných škol si myslí, že je jejich sexuální výchova dostatečná.

Nabízená opatření:

- ♥ Nabídněte rodičům informace o průběhu sexuální výchovy jejich dětí. Většina rodičů se sama nezeptá.
- ♥ Nabídněte spolupráci i porodní asistentce. Mnohdy může být zákům více nápomocná než lékaři. Má mnoho všestranných i úzce zaměřených informací. Její přednáška jistě každého zaujme už jen názvem jejího povolání.
- ♥ Doporučuji uskutečnit exkurzi pro starší ročníky dívek do ordinace gynekologa. V tomto věku ji budou muset sami navštívit, tímto je můžete vhodně a zajímavou formou připravit.

☺ Za všechny žáky Vám děkuji za péči, kterou projevujete sexuální výchově. Neučíme se pro školu, ale pro život. (Seneca)